

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΕΧΝΗΣ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

ΑΡΙΘ. ΦΥΛΛΟΥ 1

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ:

ΠΕΤΡΟΥ ΣΠΑΝΔΩΝΙΔΗ:	Ὁ Κορυδαλός
ΠΑΝ. ΜΑΡΙΝΑΚΗ:	Καλλιτεχνική Δημιουργία καὶ Ἡρωϊκὴ Πράξη
ΝΙΚΟΥ ΓΕΩΡΓΙΑΔΗ:	Ὁ Πόλεμος καὶ ἡ Παγκόσμιος Εἰρήνη
ΠΑΡ. ΜΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ:	Θρησκευτικοὶ Ὕμνοι
ΒΑΣΩΣ ΣΤΑΜΑΤΙΟΥ:	Μεταίχιμο (ποίημα)
ΖΩΗΣ ΚΑΡΕΛΛΗ:	Ἡ Κόρη κι' ὁ Χαρταετός
ΛΟΥΛΗ ΠΟΖΙΟΠΟΥΛΟΥ:	Νύχτα (ποίημα)
ΓΙΩΡΓ. ΖΩΓΡΑΦΑΚΗ:	Ποιητικὰ Θέματα τοῦ Μαλαρρμὲ
ΓΙΩΡΓ. Ξ. ΣΤΟΓΙΑΝΝΙΔΗ:	Μακρυνὴ Ἄνοιξη (ποίημα)
ΓΙΩΡΓ. ΤΣΙΤΣΙΜΠΙΚΟΥ:	Τελευταία Νύχτα (ποίημα)
ΓΙΩΡΓ. ΔΕΛΙΟΥ:	Στιγμιότυπα
ΑΝΘΟΥ ΠΩΓΩΝΙΤΗ:	Λὸ Ρουχαμά (ποίημα)
ΚΩΣΤΑ ΜΑΡΙΝΑΚΗ:	Τὶ μᾶς ἔδωσε τὸ 1948

ΑΠΟ ΜΗΝΑ ΣΕ ΜΗΝΑ

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

ΠΕΤΡΟΥ ΣΠΑΝΔΩΝΙΔΗ:	Ζωῆς Καρέλλη «Ἐποχὴ Θανάτου»
ΣΤΥΛ. ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗ:	Ἄνθου Πωγωνίτη «Καρτερῶντας τὸν Ἥλιο»

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ κ.λ.π.

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Χρόνος 3ος Τόμος Γ'.
Αριθμός Φύλλου 1

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
Δεκέμβρ. 1948 - Ιανουάρ. 1949

Γραφ. Στοά Καραάσσο 58
Τηλέφωνο — 64—27

ΠΕΤΡΟΥ ΣΠΑΝΔΩΝΙΔΗ

Ο ΚΟΡΥΔΑΛΟΣ

Μεγάλη αντίγνωμία φανερώνεται, πού φτάνει σε δξύτατες και άγεφύρωτες αντίληψεις, όταν θελήσει κανείς να όρίσει τη στάση του ποιητή απέναντι στη ζωή. Υπάρχουν εκείνοι πού πιστεύουν, ότι ό ποιητής είναι ή έκλεκτή εκείνη πνευματική μονάδα, πού τόσο πολύ στην ούσία και στη δικαίωση της ύπαρξής της διαφέρει από τους άλλους ανθρώπους, πού περπατούν στη γή, ώστε να της έχει δοθή τό προνόμιο να ζήσει μέσα στην άπασχόληση με τόν καθαρό στοχασμό, τη καθαρή όμορφία, την άφαίρεση. Και υπάρχουν και άλλοι πού επιμένουν, ότι ό ποιητής δεν έχει κανένα δικαίωμα να άποσπᾶ τόν έαυτό του από τό κοινωνικό σύνολο, να μην ένδιαφέρεται για τις κοινές τύχες, να μη βοηθάει στη προώθηση του συνόλου προς μία καλύτερη αύριο. Στους άδιαλλάκτους αυτούς ανθρώπους θά λέγαμε, ότι πολύ περισσότερο σκέφτονται με τό συναίσθημα και τη φαντασία παρά με τό λογισμό, πού αναδίδεται από τη πραγματικότητα. Είναι ανάγκη κάθε σκέψη μας να είναι κατά τина τρόπο συγκεκριμένη, δικαιωμένη από την ίδια τη ζωή. Όμως, αν τέτοια ύπάρξει ή άφετηρία μας, θά φτάσουμε σε συμπεράσματα διαφορετικά από κείνα, πού δημιουργούν την άδιαλλαξία πάνω στο πρόβλημα των σχέσεων του ποιητή με τη κοινωνική πραγματικότητα και την ευημερία της.

Αν λοιπόν ειπείς: «ό ποιητής είναι ένας άνώφελος άνθρωπος, ένας ευγενής με τη πιό ραφιναρισμένη πνευματική έννοια, ένας άνθρωπος πού πολύ περισσότερο ζή με τη φαντασία παρά με την άποδοτική δουλειά και πιστεύει στην άποστολή του», τί πρέπει να υποθέσει κανείς; ότι αυτό είναι μία μομφή για τόν ποιητή ή είναι ένας έπαινος;

Είναι μομφή, λέει εκείνος, έπαινος είναι λέει ό άλλος. Όμως έμεις πιστεύουμε ότι στα πράγματα της ζωής δεν ύπάρχει αυτή ή άπόλυτη διάκριση και πώς μπορεί να είναι κάποιος χρήσιμος με την άνωφέλευτη ζωή του. Ποιός είναι λοιπόν ό άνώφελος άνθρωπος; ό περιττός άνθρωπος, **l' homme superflu**, όπως λένε οι Γάλλοι; Αυτός είναι ό κοινωνικά ή γενικώτερα θετικά άχρηστος. Δέ προσφέρει στη κοινωνία τόν ιδρώτα του, δέ τη βοηθάει και δέ την ξεσηκώνει με τά χέρια του, με τά πόδια του, με τη πλάτη του. Έχει έναν άλλο τρόπο να ζή, ν' αντίλαμβάνεται, να δημιουργεί και να προάγει τό κόσμο. Όταν αυτός όνειροπολεί κυοφορεί τη πνευματική εύτυχία των συνανθρώπων του. Όταν γράφει, προσφέρει άνοιχτό ένα χρυσωρυχείο. Όταν κυκλοφορή ένα ποίημα, γεννιέται μία νέα άφορμή εύτυχίας του τόπου του. Μπορεί να μη πάει αυτός να πολεμήσει, όμως γράφοντας έναν «ύμνο» βροντάει τόν πόλεμο μέσ' απ' τις ψυχές. Τά έργα του θά τα διαβάσουν οι καιροί και θά γίνουν ώραιότεροι. Οι ψυχές θά γίνουν πιό ευαίσθητες και ό στοχασμός θά παύσει να είναι ύλικός, να ζητάει τό θετικό και τό έπαληθεύσιμο. Θά ζητάει ό,τι είναι ποιότητα, ό,τι περιέχει αξία. Ένα ιδανικό και όχι μία χρονολογία ή ένα άποτέλεσμα ύπολογισμού. Αν δέ μπορούμε να πούμε, πώς ή ύψηλή χρησιμότητα ενός ανθρώπου αυξάνει κατ' εύθειαν ανάλογα με την άποχή του από τη θετική συμμετοχή στη ζωή, όμως είναι άναμφισβήτητο, ότι σ' ένα ώρισμένο σημείο πάνω από τη γή μπορεί να συνυπάρχει ή ύψηλή ζωή χωρίς την άνάγκη της κοινωνικής δικαίωσής της. Ζητούμε τη συμμετοχή στη ζωή, αλλά, όταν ή άποχή φέρνει δώρα πιό πλούσια, σ' αυτή άποβλέπουμε. Κατηγορούμε τόν άνθρωπο σαν κοινωνική μονάδα για άνώφελο, όταν δέ προσφέρει κάτι για τη κίνηση του τροχού της ζωής πάνω στη γή, αλλά έπαινούμε και γεραίρούμε τόν άνθρωπο σαν πνευματική μονάδα, όταν άποσύρεται από τη κοινωνία για να ύπακούσει στη μυθική προσταγή της δημιουργίας. Όταν πρόκειται να δώσει στο Έθνος του κάτι όχι για τη σημερινή ευημερία του, αλλά για την έξύψωση και τη προκοπή του μέσα στους αιώνες. Ό άνθρωπος πρέπει να είναι χρήσιμος, αλλά ύπάρχει ένα όριο πέρα από τό όποιο ό περιττός άνθρωπος είναι χίλιες φορές πιό χρήσιμος. Ό Σολωμός ήταν ένας άποσυρμένος, μονωμένος, άνώφελος, αυτοαρκετός άνθρωπος και για τόυτο άκριβώς ήταν χρήσιμος, γιατί ή χρησιμότητά του είχε την έγγραφή της σε άλλη σφαίρα.

Μακάριοι οί τόποι, πού μπορούν νά γεννήσουν τέτοιους άνώφελους ανθρώπους. "Αν ο Μέγας Άλέξαντρος ήταν ένας τεράστιος παράγων χρησιμότητας για τή ζωή, νοημένη σαν συμβίωση ανθρώπων, ο Όμηρος τυφλός, άνάπηρος, άνώφελος άνθρωπος, ύπήρξε μία άνεξάντλητη δύναμη έξευγενισμού τής ανθρωπότητας. Καί ήταν άπλώς και μόνο ποιητής. Ήταν άνώφελος άνθρωπος. Δέν ύπάρχει μεγαλύτερος έπαινος από αυτή τή μομφή. Άλλά ο Σολωμός δέν ήταν μόνον ο Μέγας Άνώφελος. Ήταν ο άνθρωπος, πού πίστευσε στην άποστολή του αυτή. Καί αυτό είναι κάτι άκόμα πιο σημαντικό, πιο ευρύ. Αυτή ή άσκητική πίστη στην άνάγκη νά άπομονωθεί κανείς από τήν ζωή, νά τήν άρνηθεί για νά είναι πιο χρήσιμος, είναι τόσο γεμάτη από ζωή, από δράση, από όφελος. Κάθε άνθρωπος οφείλει νά είναι χρήσιμος άνθρωπος. Έρχεται όμως μία στιγμή πού έχουμε άρκετά από χρήσιμους ανθρώπους και ζητούμε κάτι άλλο. Ζητούμε εκείνον, πού πιστεύει, πώς ύπάρχει κάποιος άλλος κόσμος, ο κόσμος του καθάρου πνεύματος. Καί τότε αυτός, πού πιστεύει, φεύγοντας τόν κόσμο πεθαίνει, για νά ξεναγεννηθεί εκεί. Μπορεί νά πει «Όυκ ειμί εκ του κόσμου τούτου» ο κόσμος, στον όποιο πιστεύει είναι ιδανικός, όνειρόκοσμος. Ο ποιητής έχασε τή ψυχή του εδώ και τή βρήκε εκεί. Ο ποιητής είναι χρήσιμος γιατί μάς ύποδειχνει, ότι εκτός από αυτό τόν κόσμο όπου πεζοπορούμε, ύπάρχει κ' ένας άλλος άκόμα, πού έχει άποκαλυφθή σ' αυτόν. Είναι κόσμος άγνός από κάθε ρύπο και άκαθαροσία. Καί ο ποιητής άρσκαεται νά ξεναγουρίζει στο κόσμο εκείνον ώθούμενος από μία ίσχυρότατη νόσταλγία. Άφήνει πίσω του τή γή μας.

Τή γή μας αφήνει πίσω του. Μά ίσως αυτό δέ θα έπρεπε νά τόν κάνει τόσο συχνά, νά εγκαταλείπει τή γή μας. Έχει και ο κόσμος αυτός τήν όμορφιά του. Είναι όμορφιά τής άγωνίας, πού είναι μία άγωνία για τόν καλύτερο. Νά βοηθάς τόν διπλανό σου, τόν άγνωστό σου, όλον τόν κόσμο για νά πάει στο καλύτερο, είναι και αυτό ένα κάτι ωραίο. Η πάλη δίνει χαρά, ή πάλη γεμίζει από βαρεία άλήθεια τή ζωή μας. Όνειρεύομαι νά ήμουν ποιητής, όμως θαυμάζω εκείνον, πού ξαίρει από τά σύννεφα νά κατεβαίνει στη γή, νά παίρνει Δύναμη, Άλήθεια και γήινη Όμορφιά και νά ύψώνεται πάλι στην ιδανική του Πολιτεία. Δέ γνωρίζω, πώς μπορεί νά δημιουργήσει κανείς με μία όμορφιά, πού δέν θα είναι άδεια, όταν δέ κατεβαίνει κάπου κάπου έτσι νά πίνει από τόν ύδωρ τής Ζωής. Μόνον όταν βλέπεις τόν άνθρωπο και πονέσεις θά μπορέσεις νά γίνεις ωραίος ποιητής. Μόνον ο πόνος δίνει τήν άλήθεια και τή ζωντάνια πού χρειάζεται ένα ποίημα. Η άφαίρεση μόνο μετά μία ώρα συμμετοχής στη ζωή δημιουργεί τή δυνατότητα για ποίηση: όλοκληρωτική και διαρκής άφαίρεση τή καταργεί. Θαυμάζουμε εκείνο τόν πουλί, πού λέγεται κορυδαλός. Ο κορυδαλός είναι άληθινός ποιητής. Ρυθμίζει τά φτερά του, ζυγιάζεται στον άέρα και έπειτα, ξαφνικά σαν βολίδα εκσφενδονίζεται στο βυθό του ούρανού και χάνεται εκεί όταν ξεναγουρίζει και φαίνεται σαν μαύρο πεσομένο άστέρι, μπορούμε νά τόν ρωτήσουμε για τά μυστικά και τά θαυμάσια πού γνώρισε εκεί Πέρα, όμως πάλι τόν βλέπουμε νά ρίχνεται πρós τά κάτω, πρós τή γή για νά πιεί λίγο νερό, γιατί χωρίς νερό θά πεθάνει ο κορυδαλός, χωρίς νερό τής ζωής, και τότε μόνο μπορεί νά ξενατεντώσει τά φτερά του πρós τόν γαλάζιο άπειρο, όπου μεταφέρει ό,τι είδε, ό,τι γεύθηκε από τή γή. Ο ποιητής είναι εκείνος ο κορυδαλός, πού ένώνει τόν γήινο με τόν ύπεργήινο, τόν προσωρινό με τόν αϊώνιο, τήν οδύνη με τή χαρά τής έλευθερίας και αυτοδιάθεσης, ό,τι είναι διαβατικό με εκείνο, πού ήταν και θά μείνει άναλλοίωτο. Η πορεία του δέν είναι χαμός μονάχα στη τροχιά τής άφαίρεσης—άλλά και νοσταλγική έπιστροφή στη Γή. Για νά μπορεί νά άνανεώνει τή ζωή του και έτσι νά τή παρατείνει αϊώνια, καταλαβαίνει πώς έχει χρέος ν' αφήσει τήν ύψηλή ούράνια άπομόνωση και νά ζητήσει νοσταλγικά λίγο νεράκι από τή γή. Καί τότε θά βρεί τόν νερό θολό. Άφου και ή Έλαφίνα δέ πίνει γάργαρα νερό, θολώνει και τόν πίνει.

Αυτό τόν θολό νερό, πού θά πιει, είναι ή συμβολική μετάληψη από τήν ουσία τής γής, είναι ή γνώση του καλού και του κακού, από τόν όποιο θά θελήσει νά άπαλλαγεί. Ποιός είναι ο λόγος, πού ο ποιητής ζητάει νά λυρωθεί, ν' άφαιρεθεί, νά άπομονωθεί, αν πρωτίτερα δέν ύπήρχε ή πικρία τής γής στο στόμα του, από τήν όποια θά ζητήσει νά καθαρισθεί; "Αν ποιητής είναι εκείνος, πού προσφέρει τόν κόσμο ωραίο, τόν ύψώνει ως τήν όμορφιά, τίποτε δέ μπορεί νά είναι ωραίο, αν δέν ύπήρξε πονεμένο. Καί τίποτα δέ μπορεί νά είναι πονεμένο χωρίς νά ματώσουν τά δάκτυλα από τή θίξη πάνω σ' άγκάθια τής ζωής.

Ποιητής είναι ο ώραιόποιημένος, ο πνευματοποιημένος, ο μοναχικός και περιττός άνθρωπος. Άλλά υπό έναν όρο: νά μετουσιώνει σε γαλήνη τόν μαρτύριο τής γής, ή όποια είναι ή άρχική του πατρίδα.

ΠΕΤΡΟΣ ΣΠΑΝΔΩΝΙΔΗΣ

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ

ΚΑΙ ΗΡΩΙΚΗ ΠΡΑΞΗ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΜΑΡΙΝΑΚΗ

Η Καλλιτεχνική Δημιουργία και ή Ηρωϊκή Πράξη άποτελούν τις πιο ίσχυρες κι' άληθινές έκφρασεις ανθρώπινων πίστεων και πόθων και ή προβολή τους μεσ' τή συνολική ζωή ενός λαού δρα σαν δύναμη και παράγων δημιουργίας.

Όμως ποιά είναι ειδικότερα ή σχέση τής Καλλιτεχνικής δημιουργίας πρós τήν Ηρωϊκή πράξη και ποιός ο ρόλος της δίπλα σ' αυτήν;

Η καλλιτεχνική δημιουργία, στην πιο καθαρή κι' ύψηλή της βέβαια έκδήλωση, στέκει πλάι στην ήρωϊκή πράξη σαν πρωταρχικός παράγων ζωής κι' εξέλιξης. Όπως ή ήρωϊκή έκδήλωση πλάθει και καθορίζει τήν ιστορική μοίρα ενός λαού, έτσι κι' ή καλλιτεχνική δημιουργία στο σύνολό της, πλάθει, διατηρεί και γονιμοποιεί τή συνείδησή του και έξασφαλίζει τήν έσωτερική του αυτοτέλεια.

Η δημιουργική λοιπόν πορεία ενός λαού και ή άποφασιστική και επιβλητική του διατήρηση μέσα στους αϊώνες, πέρα από κάθε καταλυτική δύναμη, κι' αντίθετα ο ιστορικός έκφυλισμός του, μπορούν νά νοηθούν μέσα από τήν ύπαρξη ή έλλειψη τών δύο αυτών δυνάμεων, τής ήρωϊκής πράξης και τής πνευματικής δηλ. έξουσίας και υπερνίκησης του χρόνου και τών υλικών γεγονότων. Είναι δύο δυνάμεις αυτές πού αναγκαία πρέπει νά συνυπάρχουν για νά έξασφαλίζουν και νά κάνουν δυνατή τήν έπιβίωση ενός λαού.

Η ήρωϊκή πράξη, κείνη πού μπορεί νάχη αξία για τόν σύνολο ενός λαού, δέν άποτελεί βέβαια μία τυχαία και μεμονωμένη έκδήλωση δύναμης κι' άνδρείας αλλά τόν φανέ-

ρωμα ενός ίσχυροϋ ένστίκτου ζωής, μιας βαθύτατης και πλατειάς πίστης σ' ιδέες και αξίες ζωής, μιας πίστης πού ύπάρχει διάχυτη, πού κινεί σιωπηλά κ' άσυνείδητα σε κάθε έκδήλωση του ένα λαό και πού σε μία δεδομένη κρίσιμη κ' ιστορική στιγμή ξεσπά με τήν πιο έντονη και συμπτυκνωμένη της μορφή σε άτομικές ή ομαδικές ήρωϊκές πράξεις.

Η διαπίστωση αυτή κλίνει, βέβαια, μάν άλήθεια μέσα της. Όμως, λέν άκόμη, πώς οί ήρωϊκές πράξεις τής ιστορίας μαρτυρούν από μόνες τήν αξία τους, πώς ή ίδρυση ενός ένδοξου και ίσχυροϋ Κράτους, οί νίκες ενός έθνους, ή άνδρεία κι' ή δόξα ήρώων άποτελούν καθ' έαυτά πράξεις και γεγονότα άμετάθετα, πού από μόνα τους μπορούν νά καθορίσουν τήν ιστορική και δημιουργική πορεία ενός λαού.

Πέρα από τόν γεγονός αυτό όμως άποτελεί άλλο τόσο άλήθεια ζωής ή άνάγκη: τά ιστορικά γεγονότα κι' οί ήρωϊκές πράξεις, όπως άλλωστε κι' όλες οί χαρακτηριστικές έκδηλώσεις κι' αντιδράσεις ενός λαού μέσα στη ζωή, νά περάσουν με τόν βαθύτερο νόημα, τήν έσωτερική αξία και τά πηγαία ιδεολογικά κίνητρα, πού κλείνουν μέσα τους, στην συνείδηση και τή μνήμη του λαού, νά τού γίνουν όλοένα άνανεούμενο βίωμα, πού θά τού άποκαλύψουν και θά τού κάνουν γνώση βαθειά τήν αξία και τήν δύναμη του έαυτοϋ του. Γιατί μόνον έτσι, καθώς ή ήρωϊκή πράξη από ιστορικό γεγονός θά μετουσιωθεί σε μνήμη και συνείδηση, σε «μύθο» ζωής, θ' άποκτήσει διάρκεια μέσα στο χρόνο, θά συνέχει τις γενιές ενός έθνους, σαν ουσιαστική δύναμη και σαν πνοή, για νέες δημιουργικές

έξορμήσεις· γιατί μόνον τότε, όταν οι έσωτερικές δυνάμεις, πού, συνέχοντας τή ζωή ένός λαού, έκαναν δυνατή τήν πραγματοποίηση ένός ιστορικού γεγονότος, πάρουν συνειδητή μορφή, θά μπορέσει και τó γεγονός αυτό ν' αξιοποιηθεί και νά καρποφορήσει.

Δηλαδή άκριβώς όπως μιá ιδέα, μιá πίστη, όταν δέ διοχετευθεί σέ δημιουργικές πράξεις, δέ μπορεί ν' αποτελέσει δύναμη και παράγοντα ζωής, έτσι και μιá άποφασιστική, μιá ιστορική και ήρωική πράξη κινδυνεύει νά μείνει χωρίς άπώτερο και βαθύτερο άντικτυπο μέσα στο χρόνο, χωρίς ουσιαστική και δημιουργική επίδραση πάνω στη συνολική ζωή ένός έθνους, άν δέν αξιοποιηθί πνευματικά. Μ' άλλα λόγια οι πράξεις αυτές, όπως γενικά και κάθε χαρακτηριστική κίνηση κι' εκδήλωση ένός λαού μέσα στη ζωή, μπορεί νά κλείνουν μιá πραγματική, μιá ιστορική αξία, έν τούτοις ή ουσιαστική τους αξία θά διατηρηθεί και ή έσωτερική τους αξιοποίηση μέσα στον ίδιο τó λαό θά πραγματοποιηθεί μόνον τήν πνευματική τους άποτίμηση, με τήν μετουσίωση τους σέ πνευματικό, σέ ψυχικό γεγονός: σέ συνείδηση.

Γιατί άποφασιστικές ιστορικές πράξεις πραγματοποιεί ό λαός σέ κάποια ξεσηκώματα κρίσιμων στιγμών, οδηγημένος από ό,τι δρᾶ σιωπηλά κι' άσυνείδητα μέσα του—σάν ιδέα και σαν πίστη—στις περιοχές του ένστίκτου, του πιο άγνωστου, μά και πιο άληθινού είναι του. Οί πράξεις όμως αυτές άν δέ του γίνουν ζωντανή συνείδηση, θά μείνουν, έξω από τις ιστορικές τους συνέπειες, ουσιαστικά άσήμαντες για τó έσωτερικό ώρίμασμα του λαού, ώρίμασμα άπαραίτητο για νά σταθεί ικανός νά αξιοποιήσῃ τά κατορθώματά του και ν' άντλή άπ' αυτά όλοένα καινούργια δύναμη πίστης στην ίδια του αξία.

Έδω αρχίζει πιά ή βαθειά άποστολή τής άληθινής καλλιτεχνικής

δημιουργίας, και είδικά ή ένέργεια του άληθινού δημιουργού, πού είναι άξιος νά στέκεται στο κέντρο τής ζωής, νά δέχεται τά μεγάλα και βαθειά μηνύματά της, νά τά άποκαλύπτει, νά τά μετουσιώνει και νά τά δίνει μορφή, μ' άλλα λόγια διάρκειά μέσα στο χρόνο. Έπεμβαίνοντας ό πνευματικός δημιουργός, με τήν άποκαλυπτική του δύναμη, φέρνει στο φώς τής συνειδητής ζωής τις έσωτερικές δυνάμεις, τις βαθύτερες ανθρώπινες αξίες, πού έθρεψαν ένα ήρωικό ξεσηκώμα. Δίνει δηλαδή στο λαό συνείδηση τής ίδιας του δύναμης κι' αξίας, καθώς μετουσιώνει τó ιστορικό γεγονός σέ πνευματικό, καθώς τó κάνει έπος ή τραγούδι, ιστορήμα ή μνημείο, καθώς μ' άλλα λόγια τó κάνει βαθύτατο βίωμα και τού δίνει τήν άφθαρτη μορφή τής καλλιτεχνικής δημιουργίας, πού ζή πέρα από τήν εφήμερη έλύτωση κι' επίδραση του υλικού γεγονότος. Έτσι ή καλλιτεχνική δημιουργία στο σύνολό της έργάζεται και πλάθει τόν βαθύτατο ήρωικό «μύθο», όπως και γενικότερα τó «μύθο ζωής» ένός λαού, πού περνά από γενιά σέ γενιά. Έξασφαλίζει σ' αυτές έσωτερική ένότητα και πνευματική συνέχεια, στοιχεία άπαραίτητα για τήν άσβεστη διατήρηση τής έθνικής συνείδησης και μνήμης, για τήν εξέλιξη του λαού πρὸς ύψηλότερες ανθρώπινες σφαίρες.

Πόσο άληθινή είναι ή αξία αυτή τής καλλιτεχνικής δημιουργίας σέ σχέση πρὸς τήν ήρωική πράξη, τó νοιώθουμε καθαρά όταν προσέξουμε, από τήν σκοπιά αυτή, τή θαυμαστή προσπάθεια του λαού μας, νά κρατήσῃ μέσα σ' άπειρους θρύλους και μύθους και τραγούδια ζωντανό τόν έλληνισμό του, στην εποχή τής τουρκικής σκλαβιάς.

Μέσα σ' αυτά συμπύκνωσε, οδηγημένος από ένα ύγιές ένστικτο μιάν οργανική ανάγκη ζωής, τόν έλληνισμό του σ' όλο του τó βάθος και τó πλάτος.

Μ' αυτά, σ' όλη τή μακραίωνη

“Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΙ Η ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΣ ΕΙΡΗΝΗ”

ΝΙΚΟΥ ΓΕΩΡΓΙΑΔΗ

Ο πόλεμος είναι ή κακή μοίρα του Άνθρώπινου γένους. Άν ρίξει κανείς μιá ματιά μέσα στα βάθη τής ιστορίας, θά δει, πώς ό πόλεμος δέν έπαψε ποτέ νά γίνεται ανάμεσα στις ανθρώπινες κοινωνίες. Στην εποχή των πρωτογόνων κοινωνιών ό πόλεμος ήταν ή μοναδική άσχολία των ανθρώπων. Μά και στα κατοπινά χρόνια όπου ό κοινωνικός βίος των ανθρώπων ήταν πιο πολιτισμένος και σ' αυτά τά χρόνια ό πόλεμος δέν έπαψε νά υπάρχει άναμεσα στα κράτη. Ο Θουκυδίδης γράφει αυτά τά χαρακτηριστικά στην ιστορία του. «Αυτά πού σᾶς γράφω, λει, δέν είναι για νά σᾶς ευχαριστήσω, είναι δίδαγμα παντοτινό για τις κατοπινές γενεές». Άλλοίμονο όμως! Κύλησαν αιώνας και αιώνας, μά ό πόλεμος γίνεται και ξαναγίνεται. Όλες οι εποχές τής ευρωπαϊκής ιστορίας είναι γεμάτες από πολέμους και σφαγές. Υπάρχει ένας ρυθμός στην ευρωπαϊκή ιστορία. Άπό καιρό σέ καιρό φανερώνεται ή ιδέα τής κυριαρχίας στην Ήπειρωτική Ευρώπη και τότε όλη ή Ευρώπη, ή Ευρώπη αυτή πού άποτελεί τó βασικό χώρο τής Άνθρωπότητας, κλίνεται στο αίμα. Τή μιá είναι ό Κάρολος, τήν άλλη, ό Λουδοβίκος, τήν άλλη ό Ναπολέων τά όνόμαστα μονάχα αλλάζουν, ή ουσία είναι ή ίδια.

Ο πόλεμος καταντᾷ νά διαρκεί πιο πολύ και από αυτή τήν ειρήνη. Είναι ένα πρόβλημα δύσκολο για τήν ανθρωπότητα. Γιατί δύσκολα μπορεί κανείς νά τó νοιώσει πέρα για πέρα. Είναι ένα φαινόμενο από τά πιο δύσκολα των φαινομένων, πού υπάρχουν και φτιάχουν τή ζωή. Άλλοι είπαν πώς τόν πόλεμο

τόν δημιουργούν τά συμφέροντα. Άλλοι είπαν πώς ό πόλεμος είναι προέκταση τής πολιτικής. Άλλοι προσπαθούν νά τόν εξηγήσουν με τή βιολογία και τά ένστιχτα. Αυτή ή ποικιλία των άπόψεων φανερώνει τή δυσκολία του φαινομένου του πολέμου. Μά άν έρευνησουμε βαθύτερα, θά δούμε πώς στο βάθος θά βρούμε τόν άνθρωπο. Τόν άκατάλυτο και αιώνιο άνθρωπο. Τό καλό όσο και κακό αυτό δημιουργήμα τής πλάσης. Γιατί πίσω από τó καλλιτέχνημα είναι ή δημιουργική πνοή του ανθρώπου, πίσω από τήν επιστημονική έρευνα είναι ό άδιάκοπος μόχθος του ανθρώπου. Μπροστά στη σκληρή μοίρα και μπροστά στη φύση στέκεται άντιμέτωπος ό άνθρωπος. Τό ίδιο συμβαίνει και με τó φαινόμενο του πολέμου, πού είναι κομμάτι τής μοίρας του ανθρώπου. Γιατί είπαμε είναι και καλός και κακός. Πραγματικά υπάρχει αυτή ή αντίνομία μέσα στον άνθρωπο. Μέσα στη ψυχή του φωλιάζουν και δαίμονες και άγγελιοι. Και όταν κυριαρχήσουν οι άγγελιοι ό άνθρωπος είναι ό μεγαλούργος. Όταν κυριαρχήσουν οι δαίμονες ό άνθρωπος είναι ό εγκληματίας. Και αυτή ή αντίθεση πού υπάρχει μέσα στον άνθρωπο υπάρχει και μέσα στην ιστορία και στη ζωή του πνεύματος. Τό πρόβλημα είναι πώς αυτή ή αντίθεση νά είναι μονάχα ήθικη αντίθεση, χωρίς νά καταλήγει στη σφαγή. Τό πρόβλημα έτσι καταντάει γενικότερο. Είναι τó γενικό πρόβλημα του πολιτισμού.

Ο άνθρωπος μπόρεσε νά νικήσῃ τó μοιραίο πέρα για πέρα; Είναι άπόλυτα νικητής

σκλαβιά, βεβαιώνονταν, άποκαλύπτονταν κι' επιβάλλονταν μέσα στο χρόνο ή Έλληνική ψυχή, και τó έλληνικό πνεύμα. Η καλλιτεχνική αυτή δημιουργία του λαού μας έξασφάλισε τήν ιστορική μνήμη και τήν έθνική συνείδηση, διατήρησε τήν έσωτερική συνοχή στις έλληνικές γενιές και κράτησε άσβεστη στον Έλληνα τή συνείδηση τής αυτοτέλειας και τής ξεχωριστής του οντότητας. Στην καλλιτεχνική δημιουργία του λαού μας ζούσε διαρκώς ή άκατάλυτη πα-

ρουσία του έλληνικού πνεύματος, πού ξεπερνούσε τó εφήμερο, και πού δέν γίνονταν νά πνιγί από καμμιά υλική έπιβολή και βία.

Δέν υπάρχει άμφιβολία, πώς μαζί με τήν ήρωική πράξη, ή καλλιτεχνική δημιουργία, στο σύνολό της, πού τρέφεται από τó κέντρο τής ζωής ένός λαού σ' όλες της τις εκδηλώσεις, άποτελεί τήν άλλη δύναμη, πού διατηρεί τή δημιουργική ζωή ένός έθνους.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΜΑΡΙΝΑΚΗΣ

της φύσης; Ὁ ἄνθρωπος μόχθησε αἰῶνες καὶ αἰῶνες, πάλασε μὲ τὸ μοιραῖο. Πάλασε μὲ τὴ φύση καὶ μὲ τὶς δυνάμεις τὶς σκοτεινές, ποὺ ὑπάρχουν στὴ φύση καὶ τὴ ζωὴ. Γιατὶ ὑπάρχουν ἀάπειρες ἰκανότητες.

Κατῶρθωσε μεγάλα καὶ σπουδαῖα πράγματα. Ἐκμηδένισε τὶς ἀποστάσεις, ἔκαμε ἐφευρέσεις, κατεπολέμησε τὶς ἀρρώστιες, ἐδάμασε τὴ φύση, ὡστόσο ὅμως ὑπάρχουν ἀκόμη δυνάμεις μέσα στὰ πράγματα, ποὺ μείναν ἀκατανίκητα. Ἔτσι ἔχουμε ἀρρώστιες ποὺ εἶναι ἀγιάτρευτες, ἔχουμε φυσικὲς δυνάμεις ποὺ δὲν μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος ἀκόμη νὰ τὶς πολεμήσῃ. Ὁ ἄνθρωπος δὲν νίκησε ἀκόμη τὸ μοιραῖο πέρα γιὰ πέρα.

Ὁ πόλεμος λοιπὸν φαίνεται πὼς εἶναι ἓνα κομμάτι τοῦ μοιραίου ἐκείνου ποὺ δὲν μπόρεσε ὁ ἄνθρωπος νὰ τὸ κατανικήσῃ. Τὸ κακὸ λοιπὸν εὐρίσκεται βαθύτερα.

Υπάρχει μέσα στὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν πολιτισμὸ του. Ἐκεῖ πρέπει νὰ ἀναζητήσουμε τὴ ρίζα. Τὸ σημερινὸ πόλεμο λόγου χάρι θὰ τὸν ἀναζητήσουμε μέσα στὴ γενικὴ κρίση ποὺ ποὺ παρουσιάζει ὁ πολιτισμὸς μας. Ἡ κρίση αὐτὴ εἶναι μιὰ κρίση γενικὴ καὶ φανερῶνεται σὲ διαφορὰ ἐπίπεδα. Στὸ ἐπίπεδο τῆς οἰκονομίας. Στὸ ἐπίπεδο τὸ πνευματικόν. Ὁ ἄνθρωπος κομματιάσθηκε. Τὸ πνεῦμα του καταλύθηκε καὶ ἔγινε ὁ ἄνθρωπος ρομπότ.

Υπάρχει μιὰ ἔλλειψη ἁρμονίας τοῦ πνεύματος στὴν ἀνθρωπότητα. Καὶ τὸ κυριώτερο ἀπὸ ὅλα εἶναι ἡ ἔλλειψη ἀνθρώπινης συνείδησης. Ἡ ἔλλειψη αὐτῆς συνείδησης γεννᾷ καὶ τὴν ἀνελευκρίνεια καὶ μ' αὐτὴ εἶναι ἀδύνατον νὰ ὑπάρξῃ πολιτισμὸς. Ἡ κρίση αὐτὴ λοιπὸν ποὺ παρουσιάσθηκε γενικὴ στὸν πολιτισμὸ, γεννήσε τὴν ἀγωνία καὶ τὴν ἀναζήτηση. Ἐνα, χάος δημιουργήθηκε στὴν ἀνθρωπότητα χωρὶς νὰ μπορῇ νὰ τὸ νικήσῃ ὁ μέγας μας πολιτισμὸς. Καὶ τὸ χάος αὐτὸ κορυφώθηκε στὴν ἀντίθεση τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς μηχανῆς. Ἡ ἀναζήτηση αὐτὴ τώρα ποὺ δημιουργήθηκε ἀπ' αὐτὸ τὸ χάος γέννησε καὶ καινούργια συστήματα γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση του. Μὰ καὶ τὰ συστήματα αὐτὰ κατέληξαν πάλι στὸ δράμα αὐτὸ ποὺ πέρασε ἡ ἀνθρωπότητα. Καὶ μάλιστα τὸ δράμα αὐτὸ ἦταν ἀνυπερβλήτο καὶ σὲ αἷμα καὶ σὲ ἀγρίους τητα καὶ σὲ καταστροφή. Ὁ πολιτισμὸς μαστιματίσθηκε μὲ μελανὰ στίγματα. Δὲν σεβάσθηκε τίποτα. Οὔτε ἐκκλησίες, οὔτε ἔργα τέχνης, οὔτε αὐτὴ τὴν ἀνθρώπινη ὑπαρξη,

Ὁ πόλεμος αὐτὸς ποὺ περάσαμε κατὰ στρεψε τὸ κάθετι. Καὶ ὅλη αὐτὴ τὴν καταστροφή τὴν πληρώνει πάλι ὁ ἄνθρωπος. Μὰ, ἐκεῖ ὅπου εἶναι μεγάλο τὸ κακόν, εἶναι στο ἐπίπεδο τὸ ἠθικόν. Οἱ ἠθικὲς σχέσεις τῶν ἀνθρώπων ἔχουν πάρα πολὺ μεταβληθεῖ. Ὁ πόλεμος ἔχει ἀφήσει βαθειὰ ἀχνάρια πάνω στὶς συνειδήσεις τῶν ἀνθρώπων. Ἔχει διαφθείρει τὴν ἀπόρθητὴ αὐτὴ δύναμη τοῦ ἀνθρώπου. Ἔχει ἐπιδρασε στὸν ἐσωτερικὸ μας κόσμον καὶ μᾶς ἔχει τυφλώσει. Μᾶς ἔχει κλείσει τὰ μάτια καὶ δὲν μποροῦμε νὰ δοῦμε μέσα στὸ φῶς τῆς ἀλήθειας. Ἡ ἐποχὴ ἦταν ὀλιστιζή. Ὁ πόλεμος ἔσπρωξε τὸν ἄνθρωπο ἀκόμη πιὸ πολὺ πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνση. Ἐμαθε στὸ εὐκόλο κέρδος καὶ τὸ συμφέρον ἔγινε ὁ κυρίαρχος σκοπὸς τῆς ζωῆς του. Σταθερὸ ἀντίκρουσμα τῆς ζωῆς δὲν ὑπάρχει. Ἐνα παζάρευμα τῶν συνειδήσεων βλέπει κανεὶς στὴν κοινωνία γενικὰ καὶ στὶς διεθνεῖς σχέσεις, ὅπως βλέπει κανεὶς τὸ πούλημα τῶν συνειδήσεων στὴν ἀτομικὴ ζωὴ. Ἔτσι ἀκριβῶς βλέπει καὶ τὸ πούλημα τῶν συνειδήσεων στὴν διεθνή ζωὴ τῆς ἀνθρωπότητος.

Καὶ σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο ἀκριβῶς εὐρίσκεται ἡ τραγικότητα τῆς ἀτομικῆς καὶ διεθνούς ζωῆς. Οἱ Λαοὶ καὶ τὰ ἔθνη ἐπολέμησαν ἐναντίον τῆς βίας. Πολέμησαν γιὰ τὴν ὑπεράσπιση τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς ἀλήθειας. Τρανώτατο παράδειγμα τὸ δικὸ μας ἔθνος. Πολεμήσαμε γιὰ νὰ φτιάξουμε ἓνα καλύτερο κόσμον, ἓνα κόσμον γεμάτο ὁμορφιὰ καὶ ἀλήθεια. Μὰ οἱ ἐλπίδες ἄρχισαν νὰ σβύνουν, γιὰτι πάλι βλέπουμε νὰ συνεχίζεται τὸ κακὸ μὲ ἄλλη μορφή. Ἐνας γενικὸς πόθος τῶν λαῶν τώρα εἶναι ἡ εἰρήνη καὶ ἡ ἐπικρατοση τῆς ἀλήθειας. Ἡ ἀνθρωπότητα κουρασμένη πιά ἀπὸ τὸ δράμα τῆς θέλει τὴ γαλήνη καὶ τὴν ἡσυχία. Θέλει νὰ τραπῇ στὴ γαληνεμένη ζωὴ. Ἡ ὀργάνωση λοιπὸν τῆς εἰρήνης εἶναι τὸ πιὸ βασικὸ πρόβλημα αὐτῆ τῆ στιγμῆ. Τὸ συνέδριο εἶπαμε θὰ ἀποφάσιζε γιὰ τὴν εἰρήνη. Καὶ ὁ ΟΗΕ θὰ εἶναι ὁ στυλοβάτης τῆς παγκόσμιας εἰρήνης.

Πολλὲς φορὲς τὰ συνέδρια τῆς εἰρήνης ἐκήρυξαν τὴν ἀρχὴ μιᾶς νέας ἐποχῆς. Πραγματικὰ στὴν ἱστορία τῆς Εὐρώπης ὑπάρχουν ἀάπειρα συνέδρια τῆς εἰρήνης. Τὸ συνέδριο τῆς Βεστροφιάς. Τὸ συνέδριο τῆς Οὐτρέχτης. Τὸ συνέδριο τῆς Βιέννης. Τὰ συνέδρια τοῦ Βερολίνου καὶ τῶν Βεροσλιῶν. Ὅλα αὐτὰ τὰ συνέδρια ἐκήρυξαν πὼς τακτοποιοῦσαν τὴν ἀν-

θρώπότητος γιὰ πάντα. Ἐκαμαν τὶς συνθήκες ἔβαζαν ὑπογραφὲς καὶ ἔτσι ἐπισφραγίζονταν ἡ εἰρήνη. Μὰ ἀλλοίμονο! Ὅλα αὐτὰ τὰ συνέδρια εἶχαν τὸν σπόρο τῶν καινούργιων πολέμων. Καὶ αὐτὸ γιὰτι ἡ ὀργάνωση τῆς εἰρήνης ἦταν μονάχα στὰ χαρτιά γραμμένες. Ἡ πραγματικὴ ὅμως εἰρήνη δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ μὲ τὶς ὑπογραφὲς καὶ τὰ χαρτιά. Καὶ μάλιστα ὅταν πέρνουμε γιὰ βάση μονάχα τὰ παζαρεύματα. Στὸν αἰῶνα, ποὺ ζοῦμε, εἶπαμε πὼς οἱ διεθνεῖς συνθήκες κουρελιάζονται μὲ τὸ τίποτα. Ἀπὸ τὸ 1910 ἕως τὸ 1930 ἔχουμε 190 καὶ πλέον συνθήκες καὶ συμβάσεις καὶ ὑποσχέσεις αἰώνιας φιλίας. Μὰ οἱ περισσότερες ἀπ' αὐτὲς κουρελιάσθηκαν.

Καὶ ἔτσι ξεπήδησε πάλι ὁ πόλεμος. Οἱ διεθνολογοὶ ὅμως μᾶς πληροφοροῦν, πὼς ἡ σημερινὴ εἰρήνη θὰ ἀσφαλισθεῖ μὲ μιὰ συλλογικὴ δύναμη. Καὶ αὐτὴ θὰ τὴν ἀντιπροσωπεύσει ὁ Ο.Η. Ἐθνῶν. Ἔτσι ἀσφαλίζεται ἡ εἰρήνη. Ἄλλοι πάλι προτείνουν εἰδικὸ γιὰ τὴν Εὐρώπη τὸ σύστημα τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Εὐρώπης. Τὸ σύστημα λένε αὐτὸ εἶναι δυνατόν ν' ἀσφαλίσει τὴν εἰρήνη τῆς ἀνθρωπότητος. Ἄν σκεφθῇ κανεὶς ὅμως πὼς σὲ ἄλλες ἐποχὲς ὑπῆρχαν οἱ Ἀμφικτιονίες. Στὴν ἐποχὴ μας ἡ Κ.Τ.Ε. Καὶ ὅμως ἀπότυχαν. Γιατὶ δὲν μπόρεσε νὰ πλασθῇ ἓνα δίκαιο ποὺ νὰ εἶχε ὡς οὐσία τῆς ἡ Κ.Τ.Ε. Καὶ ἐδῶ εἶναι ἡ δυσκολία. Ποιὸ θὰ εἶναι τὸ δίκαιο ποὺ θὰ διέπει τέτοιους ὀργανισμούς; Καὶ πὼς εἶναι δυνατόν νὰ διέπονται ἀπὸ ἓνα δίκαιο κράτη καὶ ἔθνη τὰ ὁποῖα βασικὰ χωρίζονται; Πὼς εἶναι δυνατόν νὰ συνυπάρξουν αὐτὲς οἱ μεγάλες ἀντιθέσεις μέσα σ' ἓνα δίκαιο;

Γιὰ νὰ πλασθεῖ αὐτὸ τὸ δίκαιο, πρέπει πρῶτα-πρῶτα νὰ πλασοῦμε ἓνα πνεῦμα. Ἐνα πνεῦμα γενικὸ ποὺ πηγάζει ἀπὸ τὸ περιεχόμενο τοῦ πολέμου ποὺ περάσαμε. Ἐδῶ ὑπάρχει ἡ οὐσία τοῦ προβλήματος τῆς εἰρήνης. Ἡ ἀνθρώπινη εἰρήνη μονάχα ἀπὸ τὴν ἁρμονία τοῦ πνεύματος θὰ πηγᾷσει. Ἡ σκέψη τοῦ ἀνθρώπου πλανήθηκε ἐδῶ καὶ ἐκεῖ. Τραβήξε

σὲ διάφορες κατευθύνσεις. Τώρα ἡ ἀνθρωπότητα πρέπει νὰ βασισθεῖ στὴ σύνθεση αὐτῶν τῶν κατευθύνσεων. Καὶ ἡ οὐσία αὐτοῦ τοῦ πνεύματος θὰ εἶναι ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ δικαιοσύνη. Ἡ ἀνθρωπία καὶ ἡ ἀγάπη. Ἡ οὐσία αὐτοῦ τοῦ πνεύματος πρέπει νὰ ποτίσει καὶ τὶς ἀτομικὲς σχέσεις τῶν ἀνθρώπων καὶ τὶς διεθνεῖς σχέσεις. Καὶ ἀκόμη πρέπει νὰ τὸ κάμῃ ὡς περιεχόμενο τῆς ἡ πολιτικῆς. Γιατὶ ἂν πολιτικὲς πράξεις δὲν στηρίζονται σὲ ἀρχές, τότε σβύνουν καὶ χάνονται.

«Δεῖ τὰς πράξεις τῶν ἀνθρώπων ἀληθεῖς ὑποθέσεις καὶ ἀρχὰς ἔχειν», λέγει ὁ Δημοσθένης σ' ἓνα λόγο του. Τὸ πνεῦμα αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ πλάσουν οἱ πνευματικοὶ ἄνθρωποι. Χρεὸς τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων εἶναι νὰ μοχθοῦν, νὰ νοιώσουν τὴ ζωὴ καὶ νὰ πλαστοῦν νέα ζωὴ. Αὐτοὶ νοιώθουν τὴν τραγικότητα τῆς. Αὐτοὶ ζοῦν τὸ δράμα τῆς. Αὐτοὶ πρέπει νὰ γίνουν πνευματικοὶ ἀναμορφωταί. Ἡ σκέψη τους πρέπει νὰ ποτίσει τὴ ζωὴ. Πρέπει νὰ δείξουν καὶ νὰ ἐπιβάλλουν τὴν ἀλήθεια. Τὴν ἀλήθεια ἐκείνη γιὰ τὴν ὁποῖαν μόχθησαν καὶ πολέμησαν οἱ Λαοί. Θὰ εἶναι αἷσχος γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα νὰ ἐπικρατήσῃ πάλι ἡ ψευτιά καὶ ἡ ἀδικία. Τὸ αἷμα τῶν μαρτύρων εἶναι νοπὸ ἀκόμη. Οἱ σταυροὶ τῶν ἐκτελεσθέντων πρέπει νὰ συγκινοῦν τοὺς ἡγέτες τοῦ κόσμου.

Πρέπει νὰ γνωρίζουν πὼς ὑπάρχει καὶ ἓνα θεῖο καὶ οὐράνιο δίκαιο. Καὶ ἂν κανεὶς παραβαίνει τοὺς νόμους τῶν ἀνθρώπων δὲν εἶναι καὶ σπουδαῖο. Ἄν ὅμως παραβαίνει τὸ θεῖο δίκαιο, τὸ δίκαιο τῆς συνείδησης, τότε ἡ τιμωρία του εἶναι μεγάλη. Γιατὶ ἡ συνείδηση εἶναι τιμωρὸς τῆς ἀδικίας. Αὐτὴ λοιπὸν ἡ συνείδηση ἄς διευθύνῃ σὰν ἀόρατη δύναμη τὶς ἀνθρώπινες πράξεις μας. Αὐτὴ ἡ συνείδηση ἄς ὀδηγήσῃ στὸν ὀρθὸ δρόμον τοὺς ἡγέτες τῆς ἀνθρωπότητος. Ὁ Πολιτισμὸς μας πρέπει νὰ ζήσει καὶ νὰ βρεῖ τὸν πραγματικὸν του δρόμον. Καὶ αὐτὸ θὰ γίνῃ μὲ μιὰ αἰώνια καὶ ἀληθινὴ εἰρήνη.

ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ

Ἐπλασες τὸν κόσμον σου καὶ ἔφυγες.
Ἡ ψυχὴ μου Σὲ ἀναζήτησε, Κύριε.
Ὅταν εἶδα τὰ γιγάντια ἴχνη πού ἄφησαν τὰ πόδια σου φεύγοντας,
νόμισα πὼς Σὲ πλησίασα.
Ὅταν τὰ εἶδα νὰ μικραίνουν στὴν ἀπόσταση,
νόμισα Σὲ πλησίασα πιὸ πολὺ.
Ἐκεῖ πού χάνονταν ὀλίγελα στὸ ἄπειρο, εἶπα:
Σὲ πλησίασα ὅσο μπορεῖ κανεὶς νὰ Σὲ πλησιάσῃ.
Τώρα ὅμως πού με παιδεύει τὸ κρίμα μου,
ἐνῶ Σὲ ἀκούω νὰ μὲ παρηγοῶς,
ἐνῶ πάνω στὸν ὄμο μου
νοιώθω ν' ἀκουμπάει τὸ χέρι σου,
γιατὶ μοῦ κρύβεσαι πίσω ἀπ' τὸ παραπέτασμα τῶν δακρύων μου;
Γιατὶ μοῦ κρύβεσαι πάλι;

ΣΥ ΜΟΝΟ, ΚΥΡΙΕ....

Στὸν καρπὸ τῆς ἐλῆας, στὸ δέντρο τῆς Δόξας,
τὸ σκουλίκι ἔχτισε τὴ φωλιά του.
Ποιὸς ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους εἶναι ὁ πιὸ φιλόδοξος;
Ἄς ἔρθῃ! Θὰ γράψω τὸ ὄνομά του
με τεράστια γράμματα στὴ μετώπῃ τῆς φθαρτῆς Γῆς!
Σὺ, Κύριε, εἶσαι ὁ μόνος Ἀθάνατος.
Σὺ, πού Σὲ ἀναγγέλλει τὸ ρόδο πού φυλλορροεῖ,
στὸ μελλούμενο ρόδο πού θ' ἀνθίση....

ΠΑΡ. ΜΗΛΙΟΠΟΥΔΟΣ

ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

Ἄς ἀναπάψουμε τοὺς λογισμοὺς μας
Στὶς φοῦχτες τῆς θάλασσας
Κι ἔτσι ὠραῖα, δίχως σῶμα, φτερά
Ἐρμια εὐεργετικῶν ἀνέμων
Ἐλα νὰ κατακτήσωμε τοὺς γόνιμους βουθοὺς.
Ἐτσι... Βασιλιάδες πού σπάζουν τὰ ξίφη.
Εἶμαι ἡ γυναῖκα πού δὲν ἤμουν
Στὰ μάτια μου ἀκουμποῦν τὰ ξανθὰ γένια τοῦ ἡλίου
Διάτρητα ἀπὸ χρωματιστά κοχύλια
Στὰ μαλλιά μου φωλιάζουν πυγολαμπίδες
Γιὰ δυὸ σταγόνες δροσιᾶς ἔσχισα τὸ σῶμα μου
Κι ἔστησα ζωντανὲς σημαῖες στὴν πολιτεία
Νὰ μαρτυρᾶνε πὼς ἔληξε πιά ἡ δυναστεία τῶν ἀγαλμάτων.
Κι ἐσύ, φοροῦσες τὴ δύναμη τῶν σαπφείρων στὸ μέτωπο
Ὅταν
Καρφωμένος σ' ἐν' ἀστέρι ποῦχασε τὴ νύχτα του
Κατάπινες ἀργὰ μ' ἡδονικὲς γουλιές
Τὸ φῶς
Πού συντριβόταν στ' ἀνελέητα μπράτσα μου.
Ἄ δὲν πεθαίνουν τὰ διαδήματα
Θ' ἀκούσης τὴν ἀνάσα μιᾶς μικρῆς λεοπάρδαλης
Πού κουλουριάστηκε στὰ πόδια μου
Καὶ γλύφει τίς καρδιές μ' ἕναν τρόπο πολὺ μαλακό.

ΒΑΣΩ ΣΤΑΜΑΤΙΟΥ

Η ΚΟΡΗ ΚΙ' Ο ΧΑΡΤΑΕΤΟΣ

ΖΩΗΣ ΚΑΡΕΛΛΗ

Κοιμοῦνταν. Ἦσυχά κι' ἀκίνητα.
Τόσο μόνο ἀκίνητα, ὥσπου φτάνει ἡ
ζωντανὴ ἡσυχία κι' ἡ ἀνάπαυση στὸν
ὑπνο. Κοιμοῦνταν, ὅπως ἡ Πεντά-
μορφη τοῦ παραμυθιοῦ κι' οὔτε ἤθελε
αὐτὸς νὰ τὴν ξυπνήσει. Θάταν ἄδικο
νὰ ξυπνοῦσε καὶ νὰ τὸν ἔβλεπε,
πόσο τὴν κύτταζε. Ἐμορφιά τοῦ ὑ-
πνου, ἡσυχία, ἀπείραχτη ὥρα. Σὲ πα-
ραστεκουν ὄνειρα, σὲ φυλάγουν ἡχοὶ
σιωπηλοῦ. Τὴν ἔβλεπε καὶ τὴν χαίρον-
ταν. Χαίρονταν μὲ κάποιον φόβον
μέσα του καλὸν καὶ ἡμερον. Νὰ μὴν
ξυπνήσει. Ὅσο αὐτὴ κοιμοῦνταν, νὰ
μπορεῖ κι' ὁ ἴδιος νὰ ὄνειρευεταί.
Οὔτε θὰ τὴν ἄγγιζε ποτέ, νὰ μὴ χα-
λάσει ὁ ὕπνος τῆς ἔτσι, καθὼς συν-
δέονταν μὲ τὸ δικό του ξύπνιο, πού
ἔμενε σὰν ὄνειρο. Φοβοῦνταν τοὺς
ἀνθρώπους, ὅταν ἦταν ξυπνητοί,

Εἶν' ὁμορφὴ. Τὸ σῶμα τῆς ἀπο-
πνέει γλυκεῖα ζεστασιά, σὰν τὴ γῆ,
ὅταν τὴν πυρῶνει εὐεργετικὰ ὁ ἥλιος.
Εὐλογημένη γυναῖκα. Ὑπόσχεση καὶ
συμπλήρωση. Λουλούδι καὶ καρπός.
Ἄς μὴ ξυπνήσεις ἀπὸ τὰ δικά σου
ὄνειρα. Τί βλέπεις; Χαμογελᾶς γλυκά,
ἐλαφρῶς, σχεδὸν παιδιάτικα, στὸν
ὑπνο σου κι' ἐν τούτοις γνωστικά.
Γνωρίζεις. Γνωρίζεις τὸ μουσικὸ πού
κρατᾶς καὶ χαίρεσαι γι' αὐτό, κά-
πως θριαμβευτικά. Νὰ εἶναι εὐλο-
γημένη ἡ χαρά, κι' ἡ χάρη σου.

Δὲν εἶμαι βασιλόπουλο καὶ δὲν
μπορῶ νὰ σὲ ξυπνήσω κοιμωμένη,
ἄλλος νὰ ἔρθῃ ὁ καλὸς καὶ πιὸ εὐ-
γενικός. Θὰ τραβηχτῶ στὴν ἄκρη, νὰ
κουττάζω κρυμμένος.

Κακοφτιαγμένο τὸ δωμάτιο. Ἡ
κόρη κοιμᾶται σ' ἀκατάστατο κρεβ-
βάτι. Κόκκινο, ἀπ' τὴ ζέστη τὸ πρό-
σωπό της, ἰδρωμένο στοὺς κρόταφους,
ἐκεῖ πού ἀρχίζουν τὰ μαλλιά, στὶς
ἄκρες ἀπ' τ' ἀπάνω χεῖλι. Ἀνασαι-
νει κάποτε βίαια. Ἀβέβαιο τὸ χέρι
της, ψάχνει νὰ παραμερίσει τὴν πυ-
κνὴ ζεστὴ κόμη. Ἀχνίζει ἐπίμονη μιὰ
μυρωδιά. Αὐτὸς σηκώνεται νὰ φύγει

ἀπ' τὸ δωμάτιο κι' ὅμως κάθεται
πάλι.

Τὸ ἀνθρώπινο σῶμα τῆς γυναί-
κας, σχῆμα μουσικὸ, πού φανερώνε-
ται καθὼς κοιμᾶται. Κι' αἰσθάνεται
αὐτὸς, πού παραστεκεῖ τὸν ὑπνο της,
αἰσθάνεται τὸ μουσικὸ της, καθὼς
παρακαλεῖ σιωπηλά, δίχως νὰ τὸ
ξέρει, δὲν ξέρει τὰ λόγια τῆς προσευ-
χῆς, πού λέει, γίνεται ὀλόκληρος πα-
ράκληση κι' ὀλόκληρος σιγὰ σιγὰ αἰ-
σθάνεται μὲ πόνο κι' ἠδονὴ συνάμα
τὴν ἀλλαγὴ ἀπάνω του, αἰσθάνεται
ἀπαλλαγὴ, σὰν μιὰ χαρά, ὡσὰν ἕνας
καὺμός, πού τὸν δέχονταν μὲ ὑπο-
μονὴ κι' ἐγκαρτέρηση, ν' ἄλλαξε ἀ-
πάνω του καὶ νὰ γίνονταν σημεῖο
ἐλευθερίας. Καὶ τότε εἶδε, πὼς, ὅταν
ἦταν παιδί, σήκωνε χαρταετό. Ὅλα
τὰ παιδιά, τὴν ἀνοιξὴ πετᾶνε χαρ-
ταετὸ καὶ χαίρονται γιὰ τὴν μακρῶν
ἄσπρη ἢ πολὺχρωμὴ οὐρά, καθὼς
ἀτενίζουν τὰ παιδιά, ἀκούραστα, τὸ
φεγγοβόλημα τοῦ ἀνοιξιᾶτικου οὐ-
ρανοῦ. Σιγὰ σιγὰ ψηλώνει τὸ μπα-
λόκι, χάνεται μέσα στὸ φῶς ἢ κλω-
στή πού τὸ βαστάει, πετᾶει, ἀρμενί-
ζει ὁ χαρταετὸς στὸν στυλπνὸ, φω-
τεινὸν ἀέρα. Κι' εἶχε, λέει, αὐτὸς ἕ-
ναν περίφημο χαρταετό, μισὸ μαβὶ
καὶ τ' ἄλλο μισὸ λιλά κι' ἀπάνω, μ'
ἄσπρο χαρτί, εἶχε σημαδέψει στὸ
σχῆμα του, στόμα γελαστὸ μὲ χον-
τρά χεῖλη, μύτη, μάτια τριγωνικά.
Πετοῦσε χαμογελῶντας ὁ χαρταε-
τὸς, ἀψήλωνε, κουνώντας τὴν μα-
κρῶν οὐρά, ἄσπρη στὸν καθαρὸν
ἀέρα, ζήτη ἢ λευτεριά, παράξενο
πουλί, ἀνθρώπινη ἐπιφάνεια προσώ-
που, ἀμέριμνη, ὄλο καὶ πιὸ ψηλὰ πρὸς
τὸ γαλάζιο.

Κι' εἶδε ὁ χαρταετὸς μὲ τὰ μυτερά,
γελαστά μάτια, στὸ μισὸ μαβὶ πρό-
σωπο, τὴν κόρη πού κοιμοῦνταν καὶ
θαύμασε. Ἀναγάλιασε κι' ἄρχισε
πρῶτα νὰ χοροπηδάει στὸν ἀέρα,
κάνοντας τσαλίμια καὶ γύρους ναζι-
ἄρικούς. Χαρὰ στὰ νεῖατα, χαρὰ σ'

τα! Κι' ύστερα με μιὰς πήρε φόρα κι' ύψώθηκε, άπλώθηκε ή σγουρή ούρά του, Στάθηκε άπό πάνω της και τήν κύτταξε. "Έπεσε σε ρεμβασμό και σ' όνειρο. "Όμορφη ποδιναι ή ζωή μέσα στον ήλιο και στο φώς, στον καθαρό της άνοιξης, τον δροσερόν άέρα.

Δέν κοιμούνταν πιά ή κόρη σ' έκεινη τή στενόχωρη κάμαρη. Δέν τήν κύτταζε ό χαρταετός άπ' τó γυμνό του σπιτιού παράθυρο. Τήν έβλεπε τώρα, ξαπλωμένη πάνω σε χόρτο πράσινο κι' όλόρθο. Ξάπλωνε βολικά. Τό κόκκινο φόρεμά της, τό πρόσωπο με τή ρόδινη μελαχροινάδα, τά γιαλιστερά, κατάμαυρα μαλλιά, σχήμα καλό ή κόρη, σά στεφάνι λουλούδια, άφημένο στη χλόη.

Ό ούρανός έλαμπε καταγάλανος. "Ένα δυό σύννεφα ήταν με τόση άστραφτερήν άσπρίλα, πού έφεγγαν

άγγελοι καλοί, στ' όλόφωτο στερέωμα.

Καθώς τήν κύτταζε τήν κόρη ό χαρταετός, ζαλλίστηκε λοιπόν, μέθυσε. Έλα φρυά γλυστρώντας, κατρακυλώντας ήρθε κι' έπεσε πάνω στο σώμα της. Η πλούσια ούρά του θρόισε σαν φύλλωμα δέντρου, πού τό άγκαλιάζει ό άέρας. Κι' έτσι τότε, ξύπνησε ή κοπέλλα, πού αισθάνθηκε άπάνω της τό έλαφρό, χάρτινο βάρος. Ό χαρταετός είχε πλαγιάσει άπάνω της κι' ή άσπρη ούρά του, σαν ξεθυμασμένος κάπως άφρός, κοίτονταν άπό πλάι κοντά στο κόκκινο φόρεμα. Αυτή έκανε νά τρομάξει άπό τούτο τό ξένο σώμα μαζύ της, άνασηκώθηκε, άκουμπώντας στους άγκώνες και καθώς τον είδε, άρχισε νά γελάει γοητευτικά, ή ίδια χαιρόνταν φιλάρεσκά για τό γέλιο της. Γελούσε εύκολα, όμως ό ήχος του γέλιου είχε κίόλας σαν έναν έλαφρό τόνο παράπνου.

ΖΩΗ ΚΑΡΕΛΛΗ

Νύχτα

Άγάπησες τον άνθρωπο
πou κρύβεται μέσα μου
και τον ζωγράφισες
στο γαλάζιο καθρέφτη
των ματιών σου.

Τον έπλασες ζεστό φώς,
τον έντυσες
μ' άντρίκια αισιοδοξία
κι' άκουσα τά βήματά του
στο έρμηκό λιθόστρωτο
της καρδιάς μου.

* *

Όμως, άγαπημένη,
θα κλείσουν τά βλέφαρά σου
κι' ή ματιά σου
θα δύσει στον όρίζοντα
σαν τά πουλιά.

Η παλάμη της νύχτας
θα σκεπάσει
τη βροχή της μοναξιάς μου,
πou ή κάθετη πορεία της,
όργωσε τη γή
κι' έσταξε τον όρίζοντα
στα μάτια μου.

Μιά άστραπή
θ' άρπάξει
άπ' τήν άγκαλιά της νύχτας
τά δέντρα.

Μ' αυτά
θ' άκτινοβολήσουν σκοτάδι.

* *

Θα πλανηθώ μεσ' στη βροχή
σαν τό λιγμό της άπουσίας σου
ΛΟΥΛΗΣ ΠΟΖΙΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΑ ΠΟΙΗΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ ΤΟΥ ΜΑΛΛΑΡΜΕ

Γ. Κ. ΖΩΓΡΑΦΑΚΗ

Κυνηγημένος άπό τό άπόλυτο, ό Μάλλαρμε τό άναζητεί και προσπαθεί νά τό πλησιάσει σ' ένα ολοκληρωμένο έργο χάρη σε κατάλληλες παραστάσεις του σύμπαντος. Ό ορατό στημόνι στα πρώτα του ποιήματα, τά θέματα πού άνάμεσα τους κυνηγάει αυτή τη χίμαιρα, ξεχωρίζουν ακόμα στα τελευταία, αλλά παραμορφωμένα άπό τήν αδιάκοπη προσπάθεια μιās συνείδησης πού σκαλίζει ή ίδια τον εαυτό της και μιās γλώσσας πού έξαγνίζεται. Οι γενικοί τους χαρακτήρες: σταθερά και πολύμορφα. Έχουν όμως τή σημασία τους.

Ό Μάλλαρμε φιλοδοξούσε νά κατεργαστή ένα ποιητικό άθροισμα, μιá ποιητική πεμπουσία του σύμπαντος, πού ν' απέκλειε τη τύχη. Πώς του παρουσιάστηκαν τά θέματα ενδιαφέρει μόνο άπ' τήν άποψη πώς τον έπομάκρυναν άπό τις συμπτωματικές προτάσεις πού χαρίζουν ή φήμη στους έλαφρούς ποιητάς.

Ό Μάλλαρμε όνειρεύονταν νά μεταθέσει με τη τέχνη τά σύνορα της ύπαρξης. Η εξέλιξή του μάς δείχνει πώς κυριολεκτικά έπαιξε στα ζάρια τήν τύχη του όνειρου, του δηλαδή τό πεπρωμένο του σαν άνθρωπος και σαν ποιητής.

Άπό τή ποιητική του άκρόαση απέκλεισε τή συγκίνηση. Η ποιήσή του παρουσιάζεται σαν ή συνέχεια τριών πενήμιων παραλλαγών πάνω στο θέμα της ποιητικής δημιουργίας: άγωνία, άμφιβολία, άποτυχία. Πάνω σ' αυτούς τους τρεις άξονες ξετυλίχτηκε όλη ή λεκτική και άρχιτεκτονική προσπάθεια για τή δημιουργία του άριστουργήματος πού δε πρόφτασε ή δε μπόρεσε ν' αντικρύσει τελειωμένο.

Η άγωνία του σταματά τήν έποχή πού τελειωσε μαζί με άλλα ποιήματα, στην άρχική τους μορφή, τήν "Ηρωϊάδα και τον Φαύνο.

Άπ' όλα τά θέματα αυτής της περιόδου, τό γαλάζιο τ' όνειρου κυριαρχεί. Στη μείζονα κλίμακα, εκφράζει τό "Ιδεώδες, τό "Όνειρο στην έλάσσονα, τήν άνικανοποίητη άνάγκη της ενότητας.

Η άμφιβολία του, ό δεύτερος άξονάς του, είναι άποτέλεσμα ενός διπλού πνευματικού στοιχήματος. Άν τίποτε δεν μπορεί νά συγκρατήσει τό λεκτικό πέταγμα προς τό καθαύριο σύμβολο, τότε οι λέξεις, μ' όλο τους τον πλούτο, πού είναι συστατικά ανθρώπινες,

μένουν εδωθε άπό τον υπεράνθρωπο σκοπό πού ζητούμε νά έξυπηρετήσουν.

Άν πάλι ό ποιητής, **δαμωμένος άπό τήν πίστη του** κατά τή φράση του ίδιου, δεν διώξει τις πρώτες του άγωνίες, δε θα συγκρατηθή άραγε άπό τά ίχνη ενός «έγώ» πού έξακολουθεί νά είναι αντίθετο;

Έένος όμως άπό κάθε μεταφυσική, ό Μάλλαρμε δε μπορεί νά άπομακρύνει τήν άγωνία πού έχει και τά θέματα πού του έμπνέει διασχίζον τον ούρανό των λέξεων όπου έβλεπε τον εαυτό του σαν άγγελο και σαν μάγο.

Λίγα χρόνια πριν τελείωση ή ζωή του, ή έμπνευσή του είχε άπό καιρό στερέψη. Κι' ό Μάλλαρμε ξανάρχεται στα παλιά του θέματα. Τότε αντιμετώπιζει τήν άποτυχία, τή τρίτη παραλλαγή της ποιητικής του άναξητήσης.

Άπό τά βασικά θέματα, οι λεκτικές άναλογίες ξεδιπλώνουν τά άποτελέσματά τους για νά συναντήσουν μιάν ολοκληρωμένη θέα του σύμπαντος.

Μ' όλες τις μετουσιώσεις, πού ό Μάλλαρμε επιβάλλει στα θέματά του, τό άπόλυτο πού άποφεύγει πάντοτε. Μιά πολυ άφηρημένη έμπνευση, ένα δόγμα πολυ συστηματικό έχουν σαν συνέπεια άπόλυτη τό νά οδηγούν αυτή τή ποίηση σε μιá περιστροφή γύρω άπό τον εαυτό της και προς τό χαμό, άφου πρώτα τήν είχε σώσει άπό τό μηδέν και όδηγήσει στις ψηλότερες κορφές.

Η έγκεφαλική του οξύτης και ή λεκτική του ιδιοφυία λειτουργούν σε βάρος της αισθησιακής του δεκτικότητας, και ή θεωρητικές του άντιλήψεις έρχονται πάντα έγκαίρως νά τον άπομακρύνουν άπό μιá φύση πού μαζύ της έχει πάψη πιά νά έπικοινωνή.

Μ' όλα ταύτα ένα είδος δεοντολογικής άγωνίας τον άναγκάζει νά είναι ποιητής κι' ή καταπληκτική λεκτική εύκινησία του, του επιτρέπει ν' αντικαθιστά τήν έλλειψη χυμού πού όποιοδήποτε άλλον θά τον κατεδίκαζε σε στερρότητα.

Η ποιήσή του, άκροθηριασμένη άπό τή βάση, τροφοδοτείται άπό τις κορυφές της. Τά θέματά του λίγα, πρέπει νά μάς κάμουν νά ξεχνούμε τή φτώχεια τους. Μάς ενδιαφέρει περισσότερο νά σκεπτόμαστε πώς έχουν κυβερνήσει μιá άπό τις πιό πολύτιμες και άνυπολόγιστες σε πλατείες συνέπειες ποιητικές περιπέτειες των νεωτέρων χρόνων.

Γ. Κ. ΖΩΓΡΑΦΑΚΗΣ

“Ανοιξη μακρυνή

Κρατώ τὰ μαλλιά σου σάν μιάν αστροφεγγιά
μουσκεμμένη τὴ νύχτα
τὴ λευκὴ αἶχμὴ τῆς φωνῆς σου
σάν ἓνα ματωμένο ῥάμφος

Τὴ μικρὴν ἀνεπαίσθητη πίκρα σου
σὲ μιὰ στιγμή ἀπὸ ρόδα
στάλα τοῦ φεγγαριοῦ
ζωγραφισμένη στὸν ὕπνο σου

(Θὰ περιμένωμε ὥστόσο
τ’ ἀλαφριά σύννεφα νὰ περάσουν
τὸ χιονισμένο σκουφί στὸ κεφάλι τους
τὰ ξανθὰ παπουτσάκια τους νὰ βάλουν
οἱ μέλισσες
στὸ τραπέζι τῶν λουλουδιῶν)

Μνήμη παληὰ
κύλησε σάν ἄμαξα
στ’ ἀνοιγμένα χέρια μου
ρημαγμένα ἀπὸ φαντάσματα
καὶ πνιγμένα φύλλα

(Τὸν θυμωμένον ἄνεμον ἀκούω
μέσ’ ἀπὸ τὴν καρδιά μου νὰ σφυρίζει)

Ἔλα νὰ ξαναβρεῖς ἓνα φιλι
ἓνα ματόκλαδο ν’ ἀνοίξει ὁ καιρὸς
νὰ ξαναδῶ τὸ πρόσωπό σου
Ἔνοιξη μακρυνή
ἀνάμεσ’ ἀπὸ κοιμισμένα κλαδιά
καὶ παγωμένα χρόνια.

Γ. Ε. ΣΤΟΓΙΑΝΝΙΔΗΣ

Τελευταία νύχτα

Στῶν ὀνείρων μου τ’ ὄνειρο, μιὰ φλογόχρυση πύλη.
Τὸ φεγγάρι πελώριο προσπαθεῖ ν’ ἀνατείλη.

Ἄδελφὴ μου, δὲν πίστευες ὅταν εἶπα θαρῶθ;
Ἄφοῦ ἤξερα, κρύωνες στὸν γιγάντιο βυθό.

Τῆς ὀμίχλης τὸ φάντασμα μέσ’ στὰ βρόχινα βρούα
μὲ κυττάζει παράξενα μὲ ὑγρὴν ἀπορία.

Ὅταν κάψω τὰ σύνορα—τραγικὴ προσφορά—
θὰ σοῦ φέρω στὸν ὕπνο σου, δυὸ καμμένα φτερά.

Στῆς νυκτὸς τὴν ὑπόπικρην ἀστρικήν ἐρημία
λαμπυρίζουν—ἀβέβαια πλησμονή—τὰ πορθμεῖα.

Κι’ εἶμαι μόνος· ἄς ἄκουα μιὰ φωνή, μιὰ φωνή!
καὶ βαδίζω ἀδιάκοπα καὶ ἡ καρδιά μου πονεῖ.

Στῆς κοιλάδας τὸ ἔσχατο ὄδυσμικὸ σταυροδρόμι
ὁδηγὸς μου ἐγένηκεν ἡ σφαγμένη σου κόμη.

Καὶ ἡ κρύα παλάμη σου στὴν γαλάζιαν ἀχλὺ
τοῦ λυκόφωτος, γνέφοντας μυστικά, μὲ καλεῖ.

Θὰ περάσω τὴν ἄγνωστη, νεκρικήν ἐνδοχώρα
κι’ ἂν οἱ λύκοι στὸ ἔρεβος μοῦ ληστέψουν τὰ δῶρα.

Ἄν καὶ ξέρω, στὴ θέσι σου τώρα πλέον θὰ βρῶ
τὴν Αὐγὴ νὰ ὀλοφύρεται στὸν μεσίστιο σταυρό...

Περπατοῦσες γυμνόποδη στὸν σκληρὸν ἀκανθῶνα
γιὰ νὰ φθάσης τὸ πέλαγος καὶ νὰ γίνης γοργόνα.

Ὅταν κάποτε ἐπέθανες—πρὶν πεθάνης ξανά—
ἐπενθοῦσαν οἱ ἄνεμοι στὰ πανάρχαια βουνά.

Ἐγυρνοῦσαν περίλυπα τῶν δρυμῶν τὰ θηρία,
ὅταν ἔφυγες κάποτε στὴν θαμπὴν Ἑσπερία.

Στὰ κλεισμένα σου βλέφαρα ποῦ κοιμᾶται ἡ σπουδὴ,
τῶν κυμάτων ὁ φλοίσβινος ὑδραυλὸς τραγουδεῖ.

Ὅνειρά μου, χρυσόνειρα, φωσφορίζουν οἱ λύκοι!
Ρῖξε θύελλαν ἑναστρη, μακρυνὴ Βερενίκη.

Ἀργοστάζει τὰ κλώνια τῆς ἡ βρεγμένη ἐποχὴ
κι’ ἀπ’ τὸ χέρι βαδίζουμε στὴ βροχή, μοναχοί...

Τὸ γυμνὸν δένδρο δέρονται στὴν πλαγιά τῆς ἀβύσσου!
Ἰδὲς ψυχὴ μου, τὴν ὕστατη καὶ ἀκριβὴν ἀμοιβὴ σου.

Ἔω καὺμός! Στὴν χλωμότατη καὶ ἄχραντην ὁμορφίᾳ,
τὸ στεφάνι τὸ ἀκάνθινο καὶ τὰ μαῦρα καρφιά!

Ἔω καὺμός! Ἔω θανάσιμη πυρκαϊὰ μέσ’ τὰ φρένα!
τὰ κρινόλευκα χέρια σου, τὰ πικρά, σταυρωμένα...

Ρόδα ἀχνὰ στοὺς ὀρίζοντες· ὅπου νᾶναι θὰ βγῆ
νὰ λογχίσῃ τὴν θλίψι μας ἡ χρυσάκτινη αὐγὴ...

ΓΙΩΡΓΟΣ ΤΣΙΤΣΙΜΠΙΚΟΣ

ΣΤΙΓΜΙΟΤΥΠΑ

ΓΙΩΡΓΟΥ ΔΕΛΙΟΥ

Συναισθηματικός σε βαθμό που να φαίνεται άποτομος και νευρικός—ένω δεν είχαν— κλείνονταν στον εαυτό του και αδιαφορούσε για όλα. Σάν από μια κλίση εσωφυχη παρα- δίδονταν στη ρέμβη, κ' έστρωνε σχέδια που δεν τή πραγματοποιούσε. Στο σπίτι σύχναζε κόσμος κι' άποζητούσε τη συντροφιά του. Του περνούσε κάποτε ή σκέψη πώς μπορούσε να άσκει μιάν επίδραση πάνω τους. Στέκονταν καταδεχτικός και λιγομίλητος απέναντί τους. άκουε με προσοχή τις διηγήσεις τους, συζητούσε και μακρολογούσε όταν έπαιρνε μέρος στα θέματα, κ' έδινε σ' όλους την έντύπωση πώς έτρεφε ένα αληθινό αίσθημα φιλίας. Γε- λιοούνται όλοι. Στο βάθος δεν ενδιαφέρονταν για κανένα. Ο «πλησίον» δεν τον ένδιεφερε παρά σαν πηγή πληροφορίας.

Απόλυτη ήσυχία σκέπαζε τη νύχτα. Αύτη ή σιωπή, τέτοιαν ώρα που ό δρόμος άχο- λογούσε από ζωή, τους τρώαζε κ' έκοβε τη λαλιά τους. Δεν τολμούσαν ν' άνασηκόσουν τις γούλες για να κοιτάξουν τó φωτεινό ποτάμι που ξεχύνονταν από τ' ανάβλεμμα του φεγγαριού πάνω στη θάλασσα.

— Δέ μου λές πιά τίποτε.

— Μας έλειψαν οι έντυπώσεις.

Μιλούσε. Κ' οι άλλοι τον άκουαν σιωπηλοί σά να γοητεύονταν, σά να αδιαφορού- σαν για τó μονόλογό του ή σά να άκουαν μιá σελίδα που κάποτε είχαν διαβάσει.

— Καταντήσαμε να θεωρούμε πανίσχυρο τον πλούσιο. Τί κι' αν τον κατατρώγει ή άπληστία; τί κι' αν κατέχεται από τά ίδια τ' αγαθά; Έμεις τον λέμε Άφεντη και Κύ- ριο. Στη φαντασία μας ό ισχυρός είναι και γενναίος, κι' άς νικιέται κάθε μέρα απ' τά ίδια του τά πάθη. Όνομάζουμε όμορφιά κείνη που είναι καμωμένη από σάπια σάρκα, από μιá σάρκα που έχει προορισμό να γίνει σκουλήκι. Στην αντίληψη από πόσους άνθρω- πους, ένας ύποκριτης περνάει για έναρετος, ένας φιλαλήθης για αγαθούλης—για τόν όποιο αλλοίμονο! συχνά μιλούμε με περιφρόνηση—έννας κόλακας για φιλόφρον, ένας μετρίφρον για σκυθρωπός και βαρύς άνθρωπος. Ο κόσμος λέει «μακάριοι οι πλούσιοι» ό Χριστός λέει «μακάριοι οι φτωχοί». Ο κόσμος άκόμα λέει «Εύτυχοι κείνοι που γελούν κ' έ- κείνοι που τιμώνται». Ο Χριστός πάλι λέει: «μακάριοι οι θρηνούντες και οι ταπεινού- μενοι, ότι αυτοί έξυψοθήσονται».

Με τις συγκρίσεις και τις αντιθέσεις αυτές ό άνθρωπος σχημάτιζε ένα πρόχειρο λε- ξιλόγιο, τó λεξιλόγιο του φρενοκομείου όπου κατοικούν οι ματαιότητες των έγκοσμίων.

Ο κόσμος συνέχεται από ένα συναίσθημα άγωνίας, περιμένοντας κάτι τó άγνωστο που δεν μπορεί να τó προσδιορίσει, να τó χαρακτηρίσει, να τó κατονομάσει, ένα κάτι που ίσως δεν θάβθει ποτέ. Τόση είναι ή δυστυχία και ή σύγχυση, τόσο φαίνεται να τον πρό- δωσε ό,τι στάθηκε ανθρώπινο! Καταρρακόθηκε κάθε ήθικη αξία σε βαθμό που να στε- φανώνεται με δόξα τó μίσος.

Στό ξεφρένισμα απ' τις ύλικές δυνάμεις, συντέλεσε και τó ξέφτισμα του ένστικτου της βίας. Ό,τι ιστορικά στάθηκε σαν πολιτισμός, σαν κάποια ίσορροπία ανάμεσα στο ήθικα δεδομένα και στις πρακτικές μέθοδες της διακυβέρνησης των λαών, καταρρέει και βυθίζε- ται στην άβυσσο. Δυνάμεις σκοτεινές ώθουν τους λαούς προς τον θάνατο. Περ' από κάθε αίτιο διακυβεύεται σήμερα ή τύχη του ά ν θ ρ ώ π ο υ, ή αντίληψη που είχε ό άνθρωπος για τη ζωή, δηλαδή διακυβεύεται αύτη ή ίδια ή μοίρα του. Κι' όμως ό άνθρωπος σαν ύπαρξη δεν στάθηκε ποτέ άπαθής και στις πιο δραματικές συνθήκες. Έξαιρέση μονάχα γίνεται του αρχαίου ανθρώπου που έννοιωθε άνίσχυρο τον εαυτό του μπροστά στα ίερά πρό- σωπα των μυθικών θεών και ύποτάζονταν στη μοίρα του, ύστερα από άγνοες παρακλήσεις και θυσίες στ' όνομά τους. Πώς λοιπόν ν' αντιδράσει για να ξαναδώσει ψυχή στον κόσμο,

για να θέσει τέρμα στην κρίση που δοκιμάζει ό άνθρωπος; Ίσως μόνο με την βαθειά του πίστη στον ίδιο πάλι τον άνθρωπο, παίρνοντας όρκο μπροστά στη συνείδησή του να μη λυγίσει κάτω από τó βάρος της ίδιας του της μοίρας. Διαφορετικά, ή άγωνία σαν άρ- τώστεια θά παραλύσει κάθε δύναμη και της ψυχής και του χαρακτήρα του, βυθίζοντας ρον στην άπογοήτευση και στην άπελπισία.

Μιά ζωή σε λίγες γραμμές. Ο Πέτρο Κούντης έξόν από ένα σπίτι, που πήρε τ' ό- νομά του, δεν άφησε άλλο σημάδι στο πέρασμά του απ' τη ζωή. Έμεινε ή γυναίκα του, ή Πετροκούντσα, μ' ένα γιού άκαμάτη και άχάιρευτο. Μπεζούλιαζε στα 'καπελιά κι' από- σωνε ό,τι κέρδιζε. Τά χρόνια περνούσαν έβαλαν χέρι στο σπίτι. Καλοπέρασαν κάμποσον καιρό. Μά σώθηκαν τά έτοιμα. Ός που ειόθε ό πόλεμος. Όχτώ χρόνια συνέχεια στο στρατό. Η μάνα γερασε, άπόκαμε Πλάκωσαν οι άρρώστειες. Άμαρτίες παληές ξεπήδησαν στην επιφάνεια και ζητούσαν άμεση τη γιατρεία. Που ό παράς και που τά μέσα; Έπεσαν και οι δύο στην ζητιανειά. Σπρώχτηκαν και χαντακώθηκαν σε μιá καλύβα, πάνω στα σύνορα της πόλης σά λησμονημένοι απ' τον κόσμο. Κι ό γιός άπόμεινε κατόκοιτος. Άβάσταχτα χρόνια, δίχως σκέπασμα, δίχως φωτιά, μ' ένα ψευτομάγκαιο με λίγη χόβολη που τ' άγκά- λιαζαν κι' άνακάτευαν τις στάχτες όλημερίς...

Μιά δραματική πτυχή της Έθνικής μας ζωής είναι κ' εκείνη που μαρτυρεί την από- λυτη αδράνεια του έπίσημου Κράτους να μορφώσει τον πληθυσμό της ύπαιθρου να τού- έμπνεύσει ιδανικά στέρεα, να ποτίσει την ψυχή του με την αξία της καθάριας έλληνικής ιδέας. Ο σημερινός βούρκος της κακουχίας που παρατηρείται είναι μιá τραγική ένδειξη αύτης της άσυγχώρητης αδιαφορίας μας, της έγκατάλειψης του άμόρφου ανθρώπου στη φορά της μοίρας του.

Κάποιες φορές τó αντίκωμα με τον εαυτό σου, φέρνει έναν ίλιγγο ανάλογο μ' εκείνο που νοιώθεις όταν σκύβεις από ψηλή πολυκατοικία. Πάς να διάλύσεις αύτη την άφρονη συντροφιά; παίζοντας χαρτιά, άκούοντας μουσική, πεζοπορώντας ή χαζεύοντας τον κόσμο. Κι' όταν πίσω απ' όλα αύτά ξαναβρίσκεις τον εαυτό σου και τόν σκέπτεσαι και σε βασα- νίζει μ' ό,τι δεν έχει κι' ό,τι άπαιτεί να έχει, τότε ζητάς τη λησμονιά στη μεθη, στο γρά- ψιμο, στο διάβασμα, στη φυγή.

Μέσα στο κελλί της φυλακής ό χώρος είναι τόσο στενός που έπρεπε να κάνεις μεταβολή ύστερα από κάθε δυό βήματα. Κι' αυτό προκαλούσε ένα είδος σχοτοδίνης. Ένα δίδαγμα— τó δίδαγμα της πείρας των λίγων μηνών—έλεγε πώς ή άκίνησία είναι πάντα προτιμότερη. Κάθονταν λοιπόν ή πλάγιαζαν. Η μέρα είναι άτέλειωτη. Φλυαρούσαν μά δεν είχαν πιά να πουν πολλά πράγματα, άφού ό καθένας δεν ενδιαφέρονταν παρά για τόν εαυτό του. Και ή σύντομη διήγηση συνοδεύονταν από κάποιες κινήσεις των χεριών σε διάφορα σημεία του κορμιού, όπως όταν νοιώθουμε φαγούρα. Δεν μπορούσε πιά κανενας να άποκριψει τούτη την άνάγκη. Κάποτε σηκώνονταν, άναποδογύριζαν τó στρώμα, τίναζαν την κουβέρτα, γυ- πούσαν τó μαξιλάρι, κ' είναι αδύνατο να φαντασθείς τη σκόνη που ξεσήκωνε ή κίνηση.

Ανέβαινε μοναχος τόν άνηφορικό δρόμο κ' έννοιωθε αναπάντεχα σκυρτήματα κείνη την όλόφωτη εποχή με τις σκιερές νησίδες γύρω από τά φουρτωμένα δέντρα, τó μυρωμενο άερι και τη διάφανη άτμόσφαιρα γεμάτη απ' τó φλύαρο τοιςίρισμα των πουλιών. Κάποιες φορές στεκόταν μπροστά στο παράθυρο με τó βλέμμα καρφωμένο σ' ένα άπροσδιόριστο ση- μείο... Ξεχνούσε τά πάντα, τόσο έννοιωθε τόν εαυτό του όλότελα παρασυρμένο από ένα αϊ- σθημα νοσταλγίας για γαλήνη και ήρεμία. Τά πρόσωπα του φαίνονταν τά ίδια, σαν τά πρόσωπα κάθε πόλης.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΕΛΙΟΣ

ΛΟ ΡΟΥΧΑΜΑ

Χίλια Γεράκια πέταξαν,
πήραν τή χαρά στο ραμφί τους
Οί ξεχασμένες ἐλπίδες στην ἄκρη τῶν βλεφάρων,
μὲ τὸ δάκρυ μας γίναν παρόν,
Οί ἀναμνήσεις τῆς ἀνοιξης, λευκά περιστέρια στοὺς κροτάφους.
Μὲ συντροφιά τὸν ἑαυτὸ μας ὀδεύουμε στο μεταίχμιο,
κρατοῦμε τὰ σπασμένα φτερά στὰ κουρασμένα χέρια,
μιὰ μεθυσμένη ὀδύνη περπατάει στὴν καρδιά μας.

Γι' αὐτὸ δὲν πονοῦμε
Ἐμεῖς δὲν πονοῦμε ποτέ
Εἶναι τὰ εἴκοσι χρόνια μας σὰν ἀτίθασες θύελλες,
ποὺ καλπάζουν μὲ τὴν ἀγάπη μας στοῦ παρελθόντος τὴν ἔχταση
Εἶναι ποὺ χάσαμε τὰ πάντα καὶ δὲν ζητοῦμε τίποτε.

Λό Ρουχαμά,
Βάλε τὸ λευκό σου μαντήλι στὴν καρδιά μας
Θὰ περάσει ἓνα χεινόπωρο καρτερῶντας τὸν ἥλιο,
θὰ περάσουν τὰ τραγούδια μας ντυμένα πορεία.
Δὲν ἀπλώσαμε χέρι στὴν ἀρχόντισσα μοῖρα
Ἐνα λουλούδι τοῦ βάκχου κρατοῦμε στὰ δάχτυλα
καὶ τὰ μάτια τῆς Ἀφροδίτης.
Χύσαμε στὴ γαλήνη τὸν ἀνήσυχο πόθο
μὲ σπατάλη καὶ θέληση.

Λίγοι μπῆκαν στὰ Ἱεροσόλυμα μὲ καρδιά.
Λίγοι περπατοῦν στὸν κόσμο τῶν ὀνείρων,
Δὲν ντύσαμε κουρέλια χαρᾶς τὸν ἑαυτὸ μας.
Περπατοῦμε στὴν προσμονή.
Κι' ὅταν γυρίσουν τὰ γεράκια,
στὸν ἥσκιο σου Λό Ρουχαμά θὰ κοιμᾶται ἡ ὀδύνη τοῦ κόσμου.

Α. ΠΩΓΩΝΙΤΗΣ

ΤΙ ΜΑΣ ΕΔΩΣΕ ΤΟ 1948

ΚΩΣΤΑ Δ. ΜΑΡΙΝΑΚΗ

Ἐλλοίμονον' εἶν' ὕψηλὴ τὸ βλέπω
πολλὴ ὕψηλὴ τῆς Ποιήσεως ἡ σκάλα
Κ. Π. ΚΑΒΑΦΗΣ

Θέλω νὰ μιλήσω μ' ἀπόλυτην εἰλικρίνεια γιὰ τὴν πνευματικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ ζωὴ ὅπως τὴν εἶδα καὶ τὴν ἔνοιωσα τὴ χρονιά ποὺ μᾶς πέρασε. Εἶναι εἰδικότερες οἱ προθέσεις μου καὶ τολμῶ νὰ πῶ «τοπικιστικές». Μ' ἐνδιαφέρει ἡ Θεσσαλονίκη κ' ἡ Μακεδονία, ὄχι γιὰ τὸ δὲ νοιώθω τὸν πνευματικὸ παλμὸ ὅλου τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ εἰδικότερα τῆς Ἀθήνας, ἀλλὰ γιὰ τὴν πιστεύω πὼς πρέπει νὰ πάψουμε νὰ κάνουμε μόνο συγκριτικὴ τοποθέτηση ἀλλὰ καὶ ν' ἀποτολμοῦμε μιὰ γενικώτερη κ' ἀπόλυτη κρίση, γι' αὐτὰ τὰ πνευματικὰ καὶ καλλιτεχνικὰ ἔργα ποὺ ἐδῶ πλάθονται κ' ἐδῶ βλέπουν τὸ φῶς τῆς ζωῆς, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τί ἔδωσε καὶ τί μπορεῖ νὰ δώσει ἡ Ἀθήνα. Οἱ συγκρίσεις ἄλλωστε, κ' ὅταν ἀκόμα τηροῦνται οἱ ἀναλογίες, εἶναι τὶς περισσότερες φορές ἐπιβλαβεῖς γιὰ τὸν ὁδηγοῦν ἢ σὲ παιδιὰστικὴς αἰσιοδοξίες ἢ σὲ ἀπογοητεύσεις ἐπιζήμιες.

Δὲ θυμᾶμαι τὴ χρονολογικὴ σειρά τῶν ἐκδόσεων κ' οὔτε σμέφτομαι νὰ τὴν ἀκολουθήσω, γιὰ τὴν ἡ συστηματικὴ κριτικὴ κατάταξη ποὺ θέλω νὰ κάνω δὲ μοῦ τὸ ἐπιτρέπει. Χαρά μου εἶναι ν' ἀρχίσω μὲ τὴν ποιητικὴ συλλογὴ τῆς κ. **Ζωῆς Καρέλλη** «Ἡ Ἐποχὴ τοῦ Θανάτου». Ἡ ποιήτρια μὲ «δυναμικὴ» κ' ὄχι «στατικὴ» ψυχικὴ καὶ συναισθηματικὴ διάθεση ἀντιμετωπίζει καθολικὰ καὶ ὅλο κληρωμένα αὐτὸ ποὺ λέμε «Θάνατος». Μέσα στοὺς στίχους τῆς, ἀπέρριτους στὴν ἐξωτερικὴ τὴν ὑπόσταση ἀλλὰ ἐπιγραμματικούς καὶ πλήρεις σὲ ἐκφραστικὴ ποιητικὴ, συμφιλώνεται τὸ γεγονὸς τοῦ θανάτου καὶ τῆς ζωῆς ὅσο ἀντιθετικὴς κ' ἂν εἶναι οἱ θέσεις τους, γιὰ τὸ βάθος πηγὰ-

ζουν ἀπ' τὴν ἴδια οὐσία καὶ τὸ ποτάμι στὸ ὅποιο κυλοῦν ἀπὸ ἀντίθετες κατευθύνσεις εἶναι κυκλικὸ καὶ δὲ μπορεῖ παρὰ νὰ συναντηθοῦν. Ἡ κ. Καρέλλη «ἀνδρικό»—ἔς μοῦ ἐπιτραπῆ ἡ ἔκφραση—πνεῦμα καὶ ὀλοκληρωμένη ψυχικὰ καὶ διανοητικὰ ὑπόσταση οὔτε μερικότητες ἀντιμετωπίζει οὔτε ἐπεισόδια. Ζῆ μέσα τῆς σὰν ψυχικὸ καὶ πνευματικὸ γεγονὸς ὁ θάνατος καὶ ἡ ζωὴ, ἀλλὰ συγχρόνως ὑπάρχει καὶ ἡ ὕλη—τὸ σῶμα—οὐσία ἄγρια τῆς ζωῆς κ' αὐτὴ, σὰν ἐξωτερικὸ θέαμα ἐκ τῶν ἔξω εἰσρχόμενο γιὰ νὰ συγκερασθῆ μὲ τὴν ἐσωτερικὴ τῆς ψυχῆς ἐνατένιση. Δὲν ὑπάρχει στὴν ποίηση τῆς Καρέλλη κομμάτιασμα κ' ἀφαίρεση.

Ἡ ἐκφραστικὴ τῆς ξεκινᾶ ἀπ' τὴν ὑπερρεαλιστικὴ ἐπανάσταση γιὰ νὰ καταλήξῃ στὴν κλασσικὴ καθαρότητα καὶ λιτότητα. Ἄν ἐδῶ συναντοῦμε Καβαφικὸ στυλ τοῦτο μπορεῖ νὰ εἰπωθεῖ «φυσικὴ συγγένεια», ἀφοῦ οἱ πηγὲς τῆς ἐκφραστικῆς αὐτῆς δὲν ὀφείλονται σὲ τεχνητὴ προσπάθεια ἐξωτερικοῦ σχηματισμοῦ, ἀλλ' ἀνταποκρίνονται σὲ μιὰ μοιραία καὶ φυσικὴ διάρθρωση τοῦ συνολικοῦ ποιητικοῦ οἰκοδομήματος τῆς Καρέλλη.

Ὁ κ. **Γ. Βαφόπουλος** παρουσίασεν ἓνα τόμο ποιημάτων μὲ δύο μέρη. Στὸ πρῶτο μέρος ξανατυπώνει τὴν «Προσφορά», στὸ δεύτερο δίνει καινούργιες ποιητικὲς δημιουργίες μὲ τίτλο τὰ «Ἀναστάσιμα». Ἡ ἔντονη ψυχικὴ καὶ πνευματικὴ ταραχὴ εἶναι πολλὲς φορές ἀπαράμιλλα ποιητικὰ ζωγραφισμένη στὴν «Προσφορά». Ἡ ἀγωνιώδης προσπάθεια νὰ περάσῃ ὁ ποιητὴς ἀπ' τὴ συγκε-

κριμένη πραγματικότητα του θανάτου στη μεταφυσική εξήγησή του είναι διάχυτη και αποτελεί και τη βαθύτερη πηγή της ποιήσεώς του. Ζητάει εκεί τη λύτρωση, έξω απ' τη ζωή, ή ζωή όμως του τη δίνει μέσα από τον έαυτό της στα **Ἀναστάσιμα**: Τῶν λουλουδιῶν τῶν πουλιῶν καὶ τῶν ἀστρῶν ὁ ἐπινίκιος ὕμνος τῆς ψυχῆς μου ἐμποτίζει τοὺς πόρους.

Ὡστόσο ὅλη αὐτὴ ἡ πνευματικὰ καὶ ψυχικὰ ὀδυνηρὴ καὶ κοπιώδης γιὰ τὸν ποιητὴ πορεία δὲν καταλήγει σὲ ὀλοκλήρωση καὶ σὲ διάρθρωση ἀκέραια τῆς ἀναζητούμενης ποιητικῆς μορφῆς. Ἐνῶ στὴ Καρέλλη ὁ «Θάνατος» εἶναι γεγονός στὸ Βαφόπουλο παραμένει ἀπλὸ «ἐπεισόδιο», πού θά περνοῦσε ἀπαρατήρητο ἴσως, ἂν δὲν συνδέονταν μ' ἓνα συγκεκριμένο πλήγωμα του ἐγὼ πού ἔχασε τὸ συμπλήρωμά του. Δὲν μπόρεσε ὁ ποιητὴς νὰ ξεφύγῃ ἀπὸ τὴ σφαῖρα τῶν ὑποκειμενικῶν ψυχικῶν καὶ συναισθηματικῶν μερικότητων. Αὐτὴ εἶναι καὶ ἡ αἰτία τῆς ἀστάθειας καὶ κατασκευῆς στὴν ἐκφραστικὴ. Ὑπάρχουν σ' αὐτὴ πολλὰ δανεισμένα ἐξωτερικὰ στοιχεῖα, λέξεις καθαρευουσιάνικες καὶ ἐκκλησιαστικὸ ὑμνογραφικὸ στύλ, πού δείχνουν μιὰ βαθύτερη μιὰ ἐσωτερικὴ ἀδυναμία γιὰ ὀλοκληρωμένη κι' ἀποφασιστικὴ ποιητικὴ ἔκφραση.

«Ὁ Γυρισμός» τοῦ κ. Γ. Θέμελη εἶναι ἡ φωτεινὴ ποιητικὴ δημιουργία τοῦ 1948. Εἶναι τὸ λαμπρὸ πρόσωπο τοῦ ἡλίου μέσ' ἀπ' τὰ σύννεφα. Ὅ,τι χάρηκα στὸ βιβλίο αὐτὸ εἶναι ἡ πρόθεση τοῦ ποιητῆ νὰ ξεπεράσῃ τὸ ἀσήμαντο καὶ τὸ παροδικὸ καὶ νὰ σημάνῃ μὲ πραγματικὸ ἡρωϊκὸ καὶ λεβέντικο—«Ἑλληνικὸ» πρέπει νὰ πῶ—ὕψος καὶ τῆς ζωῆς καὶ τὸ θάνατο, μὲ περήφανο καὶ ἄκαμπτο ποιητικὸ στοχασμὸ. Εἶναι σὰ νὰ βλέπεις μέσ' ἀπ' τοὺς στίχους του νὰ ξεκινῶν—ὄσο κι' ἂν εἶναι πένθιμες—μόνο φωτεινὲς λιτανεῖες καὶ νὰ σοῦ μιλοῦν γιὰ τὰ μυστικὰ τῆς ζωῆς τοῦ θανάτου, τῶν ὀνείρων καὶ

τῶν θρύλων μὲ πρόσωπο γυρισμένο πρὸς τὴ «Φεγγαβολὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ Οὐρανοῦ».

Ὁ κ. **Γ. Κ. Ζωγραφάκης** μᾶς ἔδωσε τὸ «Τὸ Τραγοῦδι τῆς Μάννας». Βρίσκει κανένας στίς 16 σελίδες τοῦ βιβλίου τούτου μόνο στίχους καλοῦς, ὄχι σύνολα. Μᾶλλον δοκιμὴ ποιητικῆς ἔκφρασης ὑπάρχει παρὰ ποίηση τελειωμένη. Θά μπορούσε μ' ὅλα ταῦτα ὁ κ. Ζωγραφάκης νὰ ξεπεράσῃ τὴν ἀδυναμία τῆς χαλαρότητος καὶ τῶν πλατυσμάτων καὶ νὰ γλυτώσῃ ἀπ' τὶς ρητορίες. Ὀρισμένοι στίχοι του τοῦλάχιστον αὐτὸ δείχνουν.

Στὸν κ. **Τάκη Γκοσιόπουλο** πού μᾶς ἔδωσε τὰ «Φωτεινὰ Κυκλάμινα» φοβοῦμαι πὼς ἡ ἀδυναμία αὐτὴ εἶναι ἀγιάτρευτη. Δὲν πῆρε τὴν ποίηση στὰ σοβαρὰ καὶ πνίγεται ἢ φωνῆ τῆς ψυχῆς του στὸ πλῆθος τῶν στίχων καὶ τῶν λόγων ἀπ' ὅπου ἀπουσιάζει ὅμως ἡ δονούμενη ποιητικὴ ψυχὴ. Ὑπάρχει μόνο ὁ ἄνθρωπος πού διάβασε κι' ὄχι πού αἰσθάνθηκε.

Ἡ «**Νήτη**» τοῦ κ. **Ἀντ. Πρόκου**, σέρνει κι' αὐτὴ τὴν ἀμαρτία τοῦ διαβασμένου καὶ σοφοῦ ἀνθρώπου. Κ' οἱ συναισθηματικὲς ἀκόμα καταστάσεις φέρνουν πολλὲς φορές γιὰ σφραγίδα προελεύσεώς τους συγκινήσεις ἀπὸ διαβάσματα, ἀπὸ θεωρίες ἀπὸ ιδέες. Δὲν ὑπάρχει πρῶτα ἡ ψυχὴ, ὑπάρχει πρῶτα ὁ νοῦς καὶ πολλὲς φορές, ὅταν πάει ν' ἀνοίξει ἓνα παραθυράκι τῆς ψυχῆς πρὸς τὸν ζεστὸ ἡλιο τῆς ποιητικῆς δημιουργίας, ρίχνει ὁ ποιητὴς βαρεῖες καὶ πένθιμες τὶς κουρτίνες τῆς διανόησης.

Τοῦ κ. **Γ. Καφταντζή** τὰ **«Μοιρολόγια»** ἔχουν τὸ προσὸν τῆς ἀπλῆς μουσικῆς μελωδίας καὶ εἶναι τόσο εἰλικρινῆ ὅσο καὶ τὸ κλάμμα τοῦ πονεμένου ἀνθρώπου. Βρῆκα σ' αὐτὰ ἀγνή ποιητικὴ πρόθεση καὶ τίμια προσπάθεια νὰ τὴν πραγματοποιήσῃ μὲ καθαρὰ ποιητικὰ μέσα.

Οἱ **«Συμφωνίες»** τῆς κ. **Χρυσ. Ζιτσαῖα** ὁμολογῶ ὅτι ἦταν μιὰ ἀπ'

τὶς ποιητικὲς ἀπογοητεύσεις πού ἐννοίωσα μέσ' τὸ 1948. Δὲν ἔκαμε ἢ κ. Ζιτσαῖα ἐπιλογὴ τοῦ ἔργου τῆς κι' ἔδωσε ἀνάμικτα πράγματα ὥστε καὶ οἱ καλὲς ἀκόμα ἐντυπώσεις εὐκολὰ νὰ σβύνουν. Ἡ Ἀνοιξιὰτικὴ Συμφωνία καὶ ἡ «**Λήθη**» αἴφνης εἶναι ποιήματα δὲν εἶναι ὅμως ποιήματα. «Ὁ **Γέρο Λιάς ὁ Βιολιτζῆς**» ἢ «**Φτωχογειτονιά**» καὶ κάτι ἄλλα πού καταστρέφουν τὴν ἀρμονία πού ζητάει κανένας νὰ βρῆ σὲ μιὰ ποιητικὴ συλλογὴ. Ἡ κ. Ζιτσαῖα ἔχει ἀναμφισβήτητο ποιητικὸ ταλέντο, γιὰ τὸ ἄφισε ν' ἀδικηθῇ μ' αὐτὴ τὴν ἑτερόκλητη **«Ἀσυμφωνία»**;

Τὸ **«Τρίγλυφο»** τοῦ κ. **Ἡλίας Κατοῦγιαννη** δὲ δίνει ποιήματα, μόνο στιγμὲς καὶ στίχους ἀληθινῆς ποιήσεως προσφέρει. Εἶναι κι' αὐτὸ φορτωμένο μὲ πλῆθος στιχουργημάτων πού ἡ ἔμπνευσή τους, δὲν πηγάζει ἀπὸ ἐσωτερικὴ ζωὴ αἰσθημάτων καὶ ιδεῶν ἀλλὰ ὀφείλεται σὲ ἐξωτερικὰ σύμβολα τυποποιημένα.

Τελειώνουμε ἔτσι τὴν ποιητικὴ παραγωγὴ τῆς χρονιάς, πού μᾶς πέρασε. Γιὰ πεζογραφία δὲν θά πρεπε νὰ γίνῃ λόγος γιὰ τίποτα δὲν παρουσιάστηκε μέσα στὸ 1948. Θά διαμαρτύρονταν ὅμως ὁ κ. **Β. Δεδούσης** καὶ πολὺ δικαίως. Γιὰ αὐτὸς μόνος εἶχε τὴν τιμὴ νὰ παρουσιάσῃ τὸ μοναδικὸ πεζογραφικὸ ἔργο, τὴ **«Ροδόπη»**, μυθιστόρημα ὅπως τὸ λέει. Αὐτὴ ἢ **«Ροδόπη»**, πού κι' ὁ ἴδιος, ὅταν δημοσιεύονταν τμηματικὰ στίς **«Μορφές»**, εἶχε ἀρνηθεῖ τὴν πατρότητά της καὶ τὴν ἐμφάνιζε σὰν κόρη τοῦ **Α. Βασιλάκη** (τώρα ὁ κ. Β. Δεδούσης καὶ ὁ Δ. Βασιλάκης εἶναι τὸ ἴδιο), εἶναι μιὰ παράξενη γυναῖκα, τόσο παράξενη, πού φοβήθηκαν νὰ μπλέξουν μαζί της ὅλοι σχεδὸν οἱ κριτικοί, κάποιος μάλιστα γιὰ νὰ γλυτώσῃ τὴν πέταξε στὸ πηγᾶδι. Ἀξίζει ὅμως τὸν κόπο νὰ τὴ διαβάσει κανένας καὶ πρὸ παντὸς οἱ μαθηταὶ τοῦ κ. Δεδούση γιὰ τὴν διαπιστώσῃ μετὰ χαρὰ τους ὅτι γράφουν

ἀσφαλῶς καλύτερες ἐκθέσεις. Θά πρέπει ὅμως νὰ τὴ ξαναδιαβάσει καὶ ὁ ἴδιος ὁ συγγραφέας. Θά ἦταν ἢ καλύτερη τιμωρία πού θά μπορούσε νὰ τοῦ ἐπιβληθεῖ.

Ἄλλὰ ἄς ἀφίσουμε τ' ἀστεῖα, γιὰ τὴν πραγματικὰ εἶναι ἀστειότητες, ὅταν μιλῶντας γιὰ τὴν πνευματικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ παραγωγὴ φτάνουμε ὡς τὴ **«Ροδόπη»**. Θά μᾶς παρατηρηθεῖ ὅμως πὼς ὁ συγγραφέας τῆς ἔχει νὰ ἐπιδείξει καὶ ἄλλη δράση στὴ σφαῖρα τῆς καλλιτεχνικῆς μας ζωῆς καὶ ὑπάρχουν ἀσφαλῶς μερικοὶ πού ἔχουν πεισθεῖ γιὰ τὴν ἀνώτερη ποιότητα τῆς δράσης αὐτῆς. Δὲ θέλω νὰ τὴν ἀγνοήσω τὴ δράση αὐτὴ κι' οὔτε νὰ ὑποτιμήσω τίς προθέσεις τῶν λίγων ἐκείνων καλῶν κοινωνικῶν παραγόντων, πού τὴν πλαισιώνουν καὶ τὴν χρηματοδοτοῦν, νομίζοντας πὼς ἔτσι συμβάλλουν στὴν πνευματικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ προκοπὴ τοῦ τόπου.

Εἶμαι ὅμως ὑποχρεωμένος νὰ διαπιστώσω πὼς καὶ οἱ **«Μορφές»** καὶ οἱ **«Διαγωνισμοί»** καὶ οἱ **«ἔξ Ἀθηνῶν»** ὄχι μόνο δὲν πρόσθεσαν τίποτα στὴν πνευματικὴ μας ζωὴ ἀλλὰ σώρευσαν γύρω μας ἓνα πλῆθος ἐπαρχιωτισμῶν καὶ ψευτοκαλλιτεχνικῶν κινήσεων. Ἀναζητήσαν κι' ἐβράβευσαν ἀνύπαρχτα ταλέντα, ἐνθάρρυναν τὴν ἀγραμματοσύνη καὶ μοίρασαν ἀνόητα ψεύτικες δάφνες καὶ μάταιες προσδοκίες σ' ἀνθρώπους πού πολὺ γρήγορα ἢ θά γίνουν δυστυχημένοι, ἀφοῦ περάσουν ἀπ' τὸ στάδιο τῶν **«Φαιδρῶν προσώπων»**, ἢ θά φορέσουν κουδουνάκια καὶ χρυσὰ κουμπιά.

Αὐτὸ τὸ πνεῦμα ἀπὸ ἀποψη κοινωνικῆς ἐκδηλώσεως λυμάνεται καὶ καταδυναστεύει σήμερα τὴ Θεσσαλονίκη στὸ καλλιτεχνικὸ ἐπίπεδο. Εἶναι τὸ πνεῦμα πού διὰ στόματος τοῦ κ. Δεδούση διακήρυξε σὰν πίστη του πὼς ὑπάρχει μεγάλη καὶ σοβαρὴ συγγένεια ἀνάμεσα στὸ ποδόσφαιρο στὴν ποίηση καὶ στὴν καλλιτεχνία. Εἶναι τὸ ἴδιο πνεῦμα πού

ναρκισεύεται και πιστεύει κατά ένα τρόπο, που μόνο άφελής δεν είναι, ότι οικοδομεί ενώ καταστρέφει, διαλύει και παρασύρει μέσα στην πολυθόρυβη και πολύχρωμη κοσμική και τελείως αντιπνευματική και αντικαλλιτεχνική προσπάθειά του και πολλά νέα ταλέντα, που κινδυνεύουν να χάσουν την ηγαιότητα και τη γνησιότητα τους «παροικούντα με χωλούς».

Όμως δεν πρόκειται για κάτι άθεράπευτο και μοιραίο. Υπάρχει και πνοή στους ύγιεις πνευματικούς ανθρώπους υπάρχει και θέληση και κάτι ακόμα πιο πολύτιμο: αλύγιστη και σταθερή απόφαση να υπερνικήσουν τους βασανιστικούς κλοιούς. Χρειάζονται λίγο περισσότερη συναίσθηση της ευθύνης και εγκατάλειψη του κάπως αριστοκρατικού δόγματος της αδιαφορίας και της περιφρόνησης.

Γιατί πρέπει να όμολογηθεί πως η κυριαρχία των αντιπνευματικών και αντικαλλιτεχνικών στοιχείων στην πόλη μας όφειλεται στο μεγαλύτερο μέρος σ' ένα από σεμνότητα κι' αξιοπρέπεια αποτράβηγμα των αληθινών πνευματικών ανθρώπων.

Είν' αλήθεια πως ο πνευματικός άνθρωπος είναι κατ' έξοχήν μοναχικός, σεμνός και άθρρυβος, συνδέεται με την κοινότητα κυρίως με το έργο του κι' όχι με τη ζωντανή του παρουσία με την κίνηση και τη δράση του. Το έργο του είναι εκείνο που καλό ή κακό θα φωτίσει ή θα σβύσει την προσωπική του υπόσταση. Όμως η έκδοχή αυτή μόνη δεν μπορεί να δικαιώσει την ύπαρξη μέσα στην κοινωνία του πνευματικού ανθρώπου και του καλλιτέχνη. Το κύρος που η προσωπικότητά του πέρνει χάρη στη πνευματική και καλλιτεχνική του δημιουργία είναι μια δύναμη άλλη και αυτόνομη πιά, που αν σαν καθαρά πνευματικός άνθρωπος τη βρίσκει ένοχλητική σαν κοινωνικό άτομο όφειλει να την αποδεχθεί και να την διαθέσει για το κοινωνικό σύνολο.

Το έργο μπορεί να δημιουργείται για την «τέχνη», ο καλλιτέχνης όμως και ο πνευματικός άνθρωπος σ' αυταμική κοινωνική μονάδα δε μπορεί ν' άχρηστεύσει τον εαυτό του με μια απόκοσμη και μοναχική ζωή, όταν βλέπει γύρω του να φουντώνουν οι νοσηρές και αντιδραστικές εκείνες κινήσεις, που ενώ του προκαλούν την άηδία και τον οίκτο δεν επιχειρεί να τις έπισημάνει και να τις καταδείξει σ' όσους από άγνοια κι' από σύγχυση κινδυνεύουν να πλανηθούν.

Στη Θεσσαλονίκη ζουν και κινούνται και δημιουργούν και παλιοί και νέοι άνθρωποι με δυνατότητες καλλιτεχνικής έκδηλωσης, σοβαρές κι' αξιοπρόσεχτες. Αν πιστεύουν στην αξία της πνευματικής και καλλιτεχνικής ζωής κι' αν δεν θεωρούν άπλο πάρεργο και έρασιτεχνισμό την έπίδοσή τους στα γράμματα είναι ύποχρεωμένοι να πάρουν ειλικρινή και ξεκαθαρισμένη θέση, πριν κατοχυρωθούν και έπαγγελματικά πια οι διάφοροι δικολάβιοι της τέχνης και των γραμμάτων.

Σκοπός μου δεν ήταν ούτε κήρυγμα να κάνω ούτε έκκλησεις. Ήμουν όμως ύποχρεωμένος με την ευκαιρία του σύντομου αυτού απολογισμού να υπογραμμίσω, τι καθημερινά άποτελεί θέμα άτελειώτων σχολίων και κατ' ιδίαν συζητήσεων, χωρίς ποτέ να άνοιγεται ένας συγκεκριμένος και άποφασιστικός δρόμος κι' ακόμα να γίνει άπόλυτα κατανοητός προς όλες τις κατευθύνσεις. Τοπο γιατί δεν είναι καιρός ούτε για συζητήσεις ούτε για έξηγήσεις που πάντα στο τέλος μένουν λόγοι κενοί. Θα ήμουν εύτυχής αν περισσότερο θύμωναν αυτοί που αγαπώ, μ' αγαπούν και με νοιάθουν κι' ακόμα αν θα μπορούσα να μιή πώ άλλη φορά, αυτό που τώρα μοιραία βγαίνει σαν συμπέρασμα της γενικής έπισκόπησης της πνευματικής και καλλιτεχνικής μας ζωής: «Αγωνισμα μὲν μάθημα δ' οὐ γίνεται».

ΚΩΣΤΑΣ Δ. ΜΑΡΙΝΑΚΗΣ

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

ΖΩΗΣ ΚΑΡΕΛΛΗ «Η έποχή του θανάτου» (ποιήματα).

Η ποιήτρια του «Κοχλία», η γαλήνια και μετρίοφρονη Ζωή Καρέλλη, με τον τόμο της «Η έποχή του θανάτου» έσπασε όριστικά τις χειροπέδες του υπερρεαλιστικού δόγματος και αποφάσισε να κινηθεί έλεύθερα μέσ' από τον εαυτό της. Η «Έποχή του θανάτου» κεντρικά στέκεται στην υπερρεαλιστική αναζήτηση του Άπολύτου, της άπόλυτης πραγματικότητας. Για τη Ζωή Καρέλλη ο θάνατος είναι η μόνη πραγματικότητα, η άπόλυτη, ενώ η ζωή έχει πάντα κάτι το άβέβαιο, το σχετικό, το μεταβατικό. Άλλά έχω με ίκανοποίηση να πώ πως η ποιήτρια δε στέκεται στο έπλωμα αυτής της πάγκουνης και κοινόχρηστης γενικότητας, αλλά αντικρύζει προσωπικά την άνησυχία της. Ο θάνατος γι' αυτή δεν είναι το σημείο από το οποίο ξεκινά μεταφυσικές άοριστίες και ποιηφόλυγες, αλλά είναι κάτι το τρομερά συγκεκριμένο. Είναι το νεκρό σωμα. Η ποιήτρια στέκεται βλέπει το άκίνητο νεκρό σωμα, το τριγυρίζει με το νοῦ της απ' όλες τις μεριές, και ο στοχασμός της ίλλιγιά, δε μπορεί να καταλάβει «πως οῦτο το πρᾶμα είναι ὁ άνθρωπος, ὁ ψηλός και ὀρθιος». Την τυραννάει εκείνη η άκίνησή του.

Η άκίνησία εκείνη έχει για την ποιήτρια ίερη όμορφιά μπροστά στην όποια στέκεται με δέος. Η μεγάλη συγκέντρωσή της γύρω από τη θέα του νεκρού σώματος όρίζει τον τομέα των στοχασμών της, από τους όποιους τίποτε, ούτε το ελάχιστο δεν προβάλλεται στη φύση. Και η μεγάλη αυτή συγκέντρωση αναπτύσσει την ψυχική καταληψία, ότι: είναι άαναμφισβήτητο πως ἔ-σι ἕνα πτωμα, ἕνας νεκρός, κάτι το άκίνητο θά γίνει κάθε άνθρωπος! Τι συμβαίνει λοιπόν; όλοι κινούμαστε μέσα στην άβεβαιότητα, ένα μονάχα έχοντας βέβαιο, ότι θα καταλήξουμε ένα άκίνητο σωμα, ένας νεκρός! Και μέσ' από αυτό το θανάσιμο ναρκισισμό της μακάβριας σκέψης που έπαύεται έπίμονα στον εαυτό της, συχνά η φαντασία έρεθίζεται. Και φαντάζεται η ποιήτρια τους νεκρούς να ζουν όρθιοι και να περιμένουν άλλαγή, αλλά ν' άποσύρονται πάλι με την αίσθηση μιας μάταιης λαχτάρας. Άλλοτε βραχνάς την πιάνει, που βλέπει συνοδείες θανάτων. Και φτάνει στο σημείο, μ' ένα νανούρισμα να μαυλίζει τον άνθρωπο, να τον ξεγελάει για να τον οδηγήσει πὸ ανεπαίσθητα στο θάνατο, εκεί όπου υπάρχει η μοιραία άκίνησις, την ό-

ποία τώρα, αντίθετα δε φοβάται, την όποια έπιδιώκει μάλιστα και την όνομάζει: πλούσια άκίνησια και παντοεινή άνάπαυση. Όλες αυτές είναι μεταβατικές καταστάσεις στην ψυχή της ποιήτριας αυτής, που παρατηρεί και καταγράφει όλες τις άπαχρώσεις ενός κεντρικού αίσθήματος, που την κατέχει: του φόβου και της παραζάλης του μυαλού, μπροστά στο άκίνητο, άλλοτε ωραίο σωμα, που είναι τώρα ένας νεκρός. Η ποιήηση αυτή είναι ειλικρινά ανθρώπινη και μπορεί και μεταδίνει σ' έμας κάτι από το ρίγος της.

Το σπίτι είναι γεμάτο από δικές σου σταματημένες κινήσεις. Δεν άκούονται Θροῦς της ανθρώπινης παρουσίας είναι ακόμα έδω, δε μπορώ μόνο τη σκιά σου να ιδώ, που μεγαλώνει παράλογα, θέλω έδω την κίνησή σου έγκόσμια.

Η ποιήτρια από τὰ 1940 και πέρα αισθάνεται πὸ πηχτό το πολυπρόσωπο φάσμα του νεκρού ανθρώπου να προσεγγίζει και εκβάλλει κραυγή αγωνίας: δε θέλουμε να πεθάνουμε γιατί τόσοι νεκροί; Και σύγχρονα η άγωνία της γίνεται από άτομική κοινωνική: τὸ πάθη τῶν ανθρώπων ξεπόλυσαν τὸ θάνατο και κανείς δε βρίσκεται «νά σταθεί στη ζωή παράδειγμα σιωπῆς, διδασχῆ της άγάπης». Και πὸ πέρα τὸ συναίσθημα της αντικειμενοποιείται: Αυτοί οι νέοι, που πολεμοῦν, θέλουν να ζήσουν πριν πεθάνουν. Να ζήσουν δυνατά για να πεθάνουν ωραία. Η νότι έχει τη δύναμη να λησμονήσει τὸ θάνατο, βέ αιη για την αξία της ζωής.

Τώρα λοιπόν βρισκόμεθα στην ολοκλήρωση του κυκλώματος κατ' αντίστροφη τάξη. Δεν είναι πια ο θάνατος η μεγάλη βεβαιότητα, η νότι και η ζωή που κλεί είναι η βεβαιότητα η μεγάλη. Οι νέοι ζητούν να δείχθουν γενναίοι μολονότι γνωρίζουν τον άπόλυτο νόμο του θανάτου. Γενναϊότητα σημαίνει χειραφέτηση από τὸ φόβο του θανάτου. Οι νέοι θέλουν να είναι έλεύθεροι. Άλλά έλευθερία δεν είναι άλλο παρά δύναμη για να υπερνικήσει κανείς τὸ φόβο του θανάτου: Πέρ από τη βεβαιότητα της τελικής συντριβῆς θέλουν να δοκιμάσουν τη ζωή που τους έλαχε. Και η ζωή δεν είναι πια μια ήττόπαση ματαιοπονία, αλλά ένα αίσθημα νίκης, έλεύθερης διάθεσης των δυνάμεών μας, ως την ώρα, που θα έρθει ο θάνατος. Άς έρθει. Όταν έμεις κάναμε τὸ καθετὶ που θέλαμε. Ζήσαμε έλεύθεροι.

Η Ζωή Καρέλλη εκάλεσε τον εαυτό της να όρίσει από την αρχή τὸ πρό-

βλημα της νιότης και του θανάτου. Έδωκε μια δική της, μια προσωπική λύση και αυτό αξίζει. Αν αυτή η λύση πρέπει να είναι ή ίδια (με μέσα διαφορετικά) στον κάθε άνθρωπο, τόσο το καλύτερο.

Όσο και αν τ' αρκετά αισθητικά δεδομένα της ποιητικής αυτής συλλογής (διήγηση, περιγραφή, έντύπωση, διάχυση συναισθημάτων και στοχασμού) αναπτύσσονται μοντερνισμένα, στο βάθος η ποιητική σκέψη της Ζωής Καρέλλη παρουσιάζει έντονο κλασικό χαρακτήρα. Συχνά υπάρχει ένας μύθος όσο και υποτυπώδης. Κάτι το ρητό στην αναζήτηση και τη διατύπωση. Πουθενά η μουσική αριστία της ψυχής, ή οποία προσπαθεί να ανακαλύψει τον έαυτό της. Η ψυχή έδω γνωρίζει πολύ καθαρά τί θέλει και το τραγουδεί. Υπάρχει πάντα ένα νόημα σαφές και μάλιστα όλο, το ποίημα αποτελεί μια ψυχική ιστορία, όπου διακρίνεται ένα σαφές σχήμα έσωτερικής πορείας.

Κάποτε μάλιστα το νόημα είναι τόσο καταθλιπτικό στην καθαρότητά του, ώστε το ποίημα χάνει τη ζωϊκή συγκίνησή του και αποβαίνει άφηρημένο και γι' αυτό ψυχρό. Άλλα ή αρκετά έσωτερική ποιητική στιγμήν σώζει τελικά. Το ύφος της ποίησης αυτής είναι αρκετά γυμνό από κάθε χρώμα, μεταφορά, κατάχρηση, έντυπωμα επίθετα και σύνθετα. Η σκόπιμη αυτή γυμνότητα δεν ισοδυναμεί όμως με απλότητα υποβλητική, αλλά μάς φέρνει κάποτε ως την πεζολογία. Η πνοή των στίχων δεν είναι μουσική, αλλά ρητή, κρουστή, δηλ. ουσιαστικά «ρητορική». Κάποτε μάλιστα αναγνωρίζουμε τη ρητορική κυριαρχία του παλαμικού ρυθμού. Γενικά, η στάση του πνεύματος της ποιήτριας είναι κλασική κατά τοῦτο, ότι αναζητείται κάποιο θετικό νόημα, άλλ' όταν αυτό το νόημα εκφράζεται με έγχαράξεις κρουστές και επιγραμματικές, οι καθαφικές στυλιστικές άπηγήσεις διακρίνονται καθαρά. Κάποτε πάλι το πικρό γέλοιο του Καρυωτάκη χαράζει μέσ' από τους στίχους. Αυτές είναι οι έκλεκτικές συγγένειες της ποιήτριας.

Η Ζωή Καρέλλη μάς έδωκε μια ποίηση με έντονα παλμώδη έσωτερικό κόσμο, όπου όμως η άγωγία της μορφής δεν είναι αρκετά αισθητή. Μερικά σύνολα ή μέρη όμως είναι κι' άξιωμαμνευτα, τελειωτικά.

ΠΕΤΡΟΣ ΣΠΑΝΔΩΝΙΔΗΣ

ΑΝΘΟΥ ΠΩΓΩΝΙΤΗ: «Καρτερώντας τον Ήλιο» (Ποιήματα 1947)

Για την τελευταία αυτή ποιητική συλλογή του κ. Πωγωνίτη, που είναι η τρίτη κατά σειρά της ποιητικής του παραγωγής, διαπιστώνει κανείς, χωρίς βέβαια άναλύσεις εργαστηριακής λογικής και νοοτροπίας, μια εξέλιξη της όλης βάσης του

ποιητικού του έργου.

Ο άνθρωπος που πάει να βρή τον έαυτό του και ή δουλειά ή μουσική του πραγματικού τεχνίτη, που επιδιώκει ν' αποδώσει το περιεχόμενο της ζωής, για τον ποιητή Πωγωνίτη είναι πιά, ένα πράγμα κατανοητό στις μεγαλύτερες σχεδόν διαστάσεις του. Άλλο ζήτημα αν δεν έφθασε, δεν συνέλαβε και δεν κάρφωσε άκόμη με το βέλος της θέλησης της ψυχής του, της μοίρας του, το παλλώδες εκείνο σημείο, το όλο ουσία δημιουργίας, να θέσει σε καθημερινό κριτήριο τον έαυτό του.

Άλλα αυτό για ένα ποιητή, όπως έε-ρούμε, είναι το τέλειο και άπόλυτο και δύσκολα φθάνει κανείς το όροσημο αυτό της κορυφής και του βάραθρου του μεγαλύτερου μουσικού της ζωής και της δημιουργίας.

Ο ποιητής της συλλογής «Καρτερώντας τον Ήλιο» το ξέρει αυτό καλά γι' αυτό τον βλέπουμε μέσα σε μια γενναία προσπάθεια να θέλη να ξεκαθαρίσει όσα έμαθε από τους άλλους και αυτά που του έμαθε γυμνός ό έαυτός του, τις πεποιθήσεις και τις ιδέες του: Και έτσι ή τέχνη του από μια έξυπνη διαμαρτυρία που είναι για άρισμένα πράγματα του κόσμου, ίσως μπη στο στάδιο εκείνο της μύησης, όπου ή τέχνη αποβαίνει ή μουσική άπορρόφηση του υποκειμένου μέσα στο αντικείμενο και καταλήγει σ' εκείνη την αντιστοιχία, δι' το αντικείμενο γίνεται υποκειμένο. Κατ' αυτόν δέ τον τρόπο ό ποιητής, ό καλλιτέχνης, δεν μιλεί για την φύση, άλλ' αυτή μιλεί μέσα του.

Στον ποιητή Πωγωνίτη σημειώνουμε έδιαφέρον γι' α τον άνθρωπο και θά μπορούσε αυτό να μπη σε άσφαλή κοίτη και ν' αποδώσει γύρω από τον προορισμό του σύγχρονου ανθρώπου μέσα στην σύγχρονη ζωή.

Άκόμη όμως δεν μπόρεσε να λύσει τα χέρια του, κάνει ποίηση κοσμόπολης, ό άνθρωπος του και ή ζωή του, έχουν άφθονα στοιχεία φανταστικού ανθρώπου, όπως παρουσιάζεται εις τα χημικά σωληνάκια των «άναλυτών», ό πλήρης άνθρωπος, αυτός που φέρνει μέσα του το πεπρωμένο του άκέραιο, αυτός που είναι νοητός μονάχα και όχι έξηγητός — αυτό είναι και ή μεγαλύτερη πλάνη των σύγχρονων ανθρώπων της τέχνης που άσχο-λούνται με την έξήγηση του ανθρώπου — δεν του είναι άκόμη γνώριμος καλά. Πρέπει όμως και να έξηγούμεθα, αυτό ίσως το παθαίνει γιατί είναι ένας ευαίσθητος δέκτης των ρευμάτων που κλώθουνε γύρω του την μοίρα του σύγχρονου ανθρώπου και όχι άσφαλώς από άνείχεια μνήμης και φαντασίας, που είναι ή πρώτη ύλη της τέχνης του.

Άς μιλήσουμε δέ τώρα ειδικά για τα ποιήματα του Πωγωνίτη και πρώτα ως αρχίσουμε από την διαφανή και καθαρή φιλοσοφία τους. Η φιλοσοφική θέση του ποιητή αυτού λέγει: αυτή ή ζωή που μάς προσφέρεται και ζούμε μάς δείχνει αυτόχρονα για κατάκτηση μία άλλη καλύτερη ζωή, αυτήν καρτεράμε. αυτός είναι ό Ήλιος που καρτερεί και όπως ό ήλιος το ζωντανό άστέρι, ή αρχή της ζωής, ό θεός της ήμέρας, στην δύση του κάνει όλα γύρω του να πλέουν μέσα στο χρυσάφι και τον τελευταίο ταπεινό ψαρά να τραβά κουπί μέσα σε άπέραντη θάλασσα από χρυσάφι, έτσι κι ή ζωή αυτή θά σκορπίσει τα πλούτη της άφθονα και άσυλλόγιστα. όπως τα δίνει ό Θεός, όλα για όλους.

Στα τραγούδια του δεν τραγουδά τους ξεθωριασμένους και χλωμόθωρους «όμορφονιούς» αλλά τους βασανισμένους από τον μόχθο και την άποτυχία ανθρώπων, που μέσα στα χέρια τους τα ροζιάρικα και τις πεταμένες φλέβες τους από την σκληράδα και πικράδα της ζωής, που μοιάζουνε σαν φειδία ευκίνητα κάτοικοι του κάτω κόσμου, κλείνουνε και κατακτούνε δόλοκληρη την ταπεινή μοίρα τους μέσα στις κλειστές από την άπογνωση φούχτες τους, τα σύμβολα αυτά της έφήμερης ανθρώπινης έξουσίας.

Για δέ το μουσικό που μαγεύει και θλίβει σύντομα την ζωή μας και που το λέμε άγάπη, ό ποιητής Πωγωνίτης βλέπει για επικρατέστερο αυτό που θλίβει μονάχα.

Τα ποιήματα του κ. Πωγωνίτη όλα σχεδόν είναι με τον μύθο τους: άπλό καθαρό, πρωτόγονο, πηγαίο, γι' αυτό και μάς φαίνονται φτωχά σε περίτεχνες λέξεις και τεχνάσματα και έφευρήματα λεκτικά και έλλειψη τεχνικής διαλογής λέξεων.

Είναι γνωστό ότι ή ποίηση είναι ή τέχνη που συγκεκριμενοποιή και τα λεπτότερα και πιο βαθεία και μουσικά συναισθήματα μας, μ' άλλα λόγια την μη άκουόμενη μελωδία της καρδιάς μας, της ύπαρξής μας.

Το να ένομάσουμε δέ κάτι ή καλλίτερα να φέρουμε αυτό το κάτι από την άυπαρξία στην ύπαρξη, που είναι και ή ουσία της ποίησης, χρειάζεται άσφαλώς μεγάλη δύναμη και πηγαιές προσωπικές ικανότητες της ανθρώπινης ύπαρξης, που σ' ένα γνήσιο ποιητή πάντοτε υπάρχουν.

Δεν είναι εύκολο πράγμα ν' άποπνευματώνεις τον «μπουράκο» του φτωχού έλληνικού κάμπου, που κάνει να ξεδιψά και ζυμώνει ύπομονετικά και μοιρολατρικά με ανθρώπινο ιδρώτα την άχημη γή, για να καρπίσει και να κερδίσει την άθλια, την στεγνωμένη από κάθε όνειρο ζωή του, όπως συμβαίνει στο ποίημα του οι «Μαυ-

ροι του Πολυκάστρου». Ούτε είναι εύκολο να πλάθεις όνειρα μ' όλη την ένταση, μέχρι και τον θανάσιμο σπασμό της ζωής σου, επάνω στα έλαφρά και άστατα και περιορισμένης δύναμης φτερά ενός περαστικού πουλιού, του πελαργού, και να γεμίζει ή καρδιά σου προσμονές και νοσταλγίες ζωντανές στις όχθες του άργοκίνητου Λουδία, όπου ή μαλάρια έστησε το άπάνθρωπο βασιλείο της και σκορπά με άφάνταστη σκληράδα τους ύποτακτικούς της: τον πυρετό, το ρίγος, το παγερό αυτό χάδι του θανάτου, το παραλήρημα και το σκληρό ξεψύχισμα στους φτωχούς ανθρώπους που σκαλίζουνε τις όχθες του για να ζήσουν την άχαρη και πολυβασανισμένη ζωή τους, όπως τραγουδά με πένθιμη διάθεση και ανθρώπινο ματωμένο πόνο στον «Πελαργό του Λουδία».

ΣΤ. ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΛΙΓΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΑΝΕΚΔΟΣΗ

Τα «Μακεδονικά Γράμματα» ξαναβγαίνουν με τις ίδιες όπως πάντα πνευματικές και καλλιτεχνικές προθέσεις. Ο κύκλος τους δεν έχει προλήψεις σχολών ούτε προκαταλήψεις έναντιόν προσώπων. Πιστεύει πως ύπηρετεί θετικά την τέχνη όταν ξέρει να τη βρίσκει και να τη δέχεται παντού όπου υπάρχει.

Πλάι στα γνωστά και δοκιμασμένα για τη σοβαρότητα τους και την ποιοτική σταθερότητά τους ταλέντα θά φιλοξενη και τους νέους εκείνους, που στο έργο τους θά διαφαίνεται ή είλικρίνεια, ή ψυχική γνησιότητα και ή πραγματική έφεση για καλλιτεχνική έκδήλωση.

Άς σημειωθή άκόμα πως ό κύκλος του περιοδικού δεν είναι κλειστός. Ο καθένας που βρίσκει ψυχική ή πνευματική συγγένεια μ' αυτόν είναι ευπρόσδεκτος είτε έδω μένει είτε στην έπαρχία. Άρκει να είναι πρόθυμος ν' άποδεχθή με άνοιχτή καρδιά και χωρίς έγωισμόους τη φιλική κρίση κι' όταν άκόμα δέ θάναι σύμφωνη με τις επιθυμίες του.

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

Έξακολουθεί να παραμένει ένα

ώραίο όνειρο ή ίδρυση θεάτρου στη Θεσσαλονίκη Κανέννας δέ στάθηκεν ίκανός νά συγκινήση τούς άρμόδιους κρατικούς παράγοντες. Τούς θυμίζουμε με λύπη μας δυό χαρακτηριστικά γεγονότα: α) ότι στή κατοχή είχε μόνοιμο κρατικό θίασο και β) ότι στα 5-6 χρόνια τής σκλαβιάς είχαν άγωνιστεί νά ιδρύσουν θέατρο στη Θεσσαλονίκη οί Βούλγαροι.

Άλλά αν τό Κράτος άδιαφορεί για τήν ύπόθεση του θεάτρου δέ θά μπορούσαν άλλοι όργανισμοί με σοβαρές οικονομικές δυνατότητες ν' αναπληρώσουν τήν κρατική πρωτοβουλία; Άντί νά ξεδεύονται—καλόπιστα βέβαια—χρήματα για άσήμαντες και άνόητες πολλές φορές δήθεν πνευματικές και καλλιτεχνικές προσπάθειες, δέ θά μπορούσε νά αναληφθή μιá δαπάνη για κάτι που θ' άποτελοόσε τή μεγαλύτερη και τή θετικώτερη πνευματική προσφορά που έγινε ως τώρα στη Θεσσαλονίκη;

Ο ΑΓΩΝΙΣΤΗΣ

Μάς φέρνει ταχτικά απ' τήν Κύπρο μήνυμα τής ζωντάνιας του Έλληνισμού τής ό «Άγωνιστής». Παρακπλουθοόμε τούς άγώνες του φύλου αυτόου και χαιρόμαστε τήν παρουσία μέσα στις σελίδες του του πνεύματος του άδόούλωτου Έλληνισμού. Βλέποουμε τά όνειρα και τήν πίστη για τήν «Ένωση» τή μόνη ιστορικά έπιβαλλομένη λύση.

Η Κύπρος για τήν Ελλάδα δέν είναι μόνο μιá γη κι' ένας αριθμός ανθρώπων, είναι μιá ήθική και πνευματική κληρονομιά αίωνων, που δέν μπορεί νά νοηθή ξεχωρη άπ' ό,τι λέμε Ιστορία του Έλληνικού Έθνους.

ΤΑ ΕΥΒΟΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Με χαρά μας κάθε φορά διαπιστώνουμε τήν άπέριττη θαλερότητα του γνήσιου σε πνευματικό και καλλιτεχνικό περιεχόμενο περιοδικού αυτόου. Μάς θυμίζει ή άνελλιπής παρουσία του πώς υπάρχουν ακόμα άνθρωποι μέσα στην σημερινή παραζάλη, που ξέρουν νά άγωνίζονται και νά μοχθούν για έργα φαινετά χωρίς θόρυβο, χωρίς κομπασμούς και χωρίς διαφήμιση. Είναι οί άληθινοί πνευματικοί άνθρωποι.

BIBLIA ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

Ζωής Καρέλλη: Η Έποχή του Θανάτου, ποιήματα Θεσσαλονίκη 1948

Γιώργου Θέμελη: Ο Γυρισμός, ποιήματα, Θεσσαλονίκη 1948 Ο Ύμνος εις τήν Έλευθερίαν. Δοκίμιο. Άθήνα 1948.

Γιώργου Βαφόπουλου: Η Προσφορά κατά Άναστάσιμα, ποιήματα Θεσσαλονίκη 1948

Γιώργου Ζωγραφάκη: Το Τραγούδι τής Μάννας, ποιήματα, Θεσσαλονίκη 1948

Τάκη Γκοσιοπούλου: «Φαινετά Κυκλάμινα», ποιήματα, Θεσσαλονίκη 1948

Χρυσάνδης Ζιτσαία: «Συμφωνίες» ποιήματα, Θεσσαλονίκη 1948

Ηλία Κατσόγιαννη: «Τρίγυφο» ποιήματα, Θεσσαλονίκη 1948

Αντώνει Πρόκκου: «Νήτη» ποιήματα, Σέρρες 1948

Γιάννος χριστοφή: Στο Ξέφωτο, ποιήματα, Άθήνα 1947

Κατίνας Γ. Παππά: Άν Άλλαζαν όλα διηγήματα, Άθήνα 1948

Γ. Άννίνου: «Τραγούδια» ποιήματα, Άθήνα 1948

Μ. Παπαϊωάννου: «Η Θρησκευτικότητα του Παπαδιαμάντη» Άθήνα 1948

Γιάννη Δάλλα: «Federico Garcia Lorca» ποιήματα, Άθήνα 1948

Γιώργου Ί. Κούνδουρου: «Δεκατέσσερα Ποιήματα», Άθήνα 1940

"ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ,,

Περιοδικό Τέχνης Κοινωνικής και Πολιτιστικής Έρευνας

Διευθυντής: **ΚΩΣΤΑΣ Δ. ΜΑΡΙΝΑΚΗΣ**

Συντακτική Έπιτροπή: **ΓΙΩΡΓ. ΣΤΟΓΙΑΝΝΙΔΗΣ, ΣΥΛ. ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ, ΝΙΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ**

Τιμή φύλλου δραχμ. 2000